

TASZ
DROGPOLITIKAI FÜZETEK
2000/1. SZÁM

A SZIGORÍTÁS ÚTJÁN

A KÁBÍTÓSZER-JOGSZABÁLYOK
SZIGORÍTÁSA
ÉS A HATÁLYBA LÉPÉSÜK ÓTA
ELTELT EGY ÉV ÉRTÉKELÉSE

TÁRSASÁG A SZABADSÁGJOGOKÉRT
2000. ÁPRILIS

Kiadja a Társaság a Szabadságjogokért

Írta és szerkesztette:

Pelle Andrea és Dénes Balázs

Rajzok: MARABU

Fotó: MTI

ISBN 963 00 307 64

ISSN 1586 – 1147

A kiadvány a Nyílt Társadalom Intézet Alapítvány
támogatásával készült.

T Á R S A S Á G A S Z A B A D S Á G J O G O K É R T
TASZ

Tel/fax: 214-7102

E-mail: tarsasag@elender.hu

Honlap: <http://www.c3.hu/~hclu/>

Adószám: 18067109-1-41

TARTALOM

BEVEZETÉS	5
I. RÉSZ: A SZIGORÍTÁS ÚTJÁN	9
<i>Előzmények</i>	11
<i>A T/250. számú törvényjavaslat</i>	17
<i>A parlamenti vita</i>	22
<i>Szakmai visszhang</i>	24
<i>A nyilvánosság</i>	30
<i>Változások</i>	32
<i>A maffiaellenes törvénycsomag</i>	35
II. RÉSZ: A TÖRVÉNYMÓDOSÍTÁS HATÁSA	
A JOGALKALMAZÁSRA	37
1. Az „összegzés”	39
2. Az alkotmánybírósági határozat	46
3. <i>Ki a függő?</i>	50
4. Szankciók	54
5. <i>Tanú vagy gyanúsított</i>	57

III. RÉSZ: A MÓDOSÍTÁS HATÁSAI	
AZ EGÉSZSÉGÜGYI RENDSZERRE	61
<i>Az elterelés</i>	64
<i>A kliensek számának változása</i>	69
<i>Hatósági megkeresések</i>	73
IV. RÉSZ: EGYÉB HATÁSOK	77
<i>A közúti drogtesztelés</i>	79
<i>A „motoszás” igazoltatás</i>	85
<i>Az iskolai feljelentési hullám</i>	91
UTÓSZÓ	97
FÜGGELÉK	
<i>A Btk. 282.§-a 1978 és 1993 között</i>	101
<i>A Btk. 282.§-a 1993. május 15-től</i>	
<i>1999. március 1-ig</i>	102
<i>Az 1999-es módosítás során</i>	
<i>a törvényjavaslat eredeti szövege</i>	104
<i>Az 1999. március 1. óta hatályos törvényszöveg</i>	107
<i>A csekély mennyiség változásainak összehasonlítása</i>	110

BEVEZETÉS

A „drogtörvényt” – ahogy mindenki emlegeti a Btk. 1999. március 1-jén hatályba lépett módosítását – 1998 őszén, Orbán Viktor miniszterelnök egyesült államokbéli látogatása alatt ismertette meg a kormány a közvéleménnyel. Másfél évvel később, 2000 márciusában a kormányfő egy jogászoknak szóló társasági lapnak adott interjújában már nyíltan kimondta: „Az Egyesült Államok drogpolitikáját és Clinton elnök álláspontját osztom, miszerint a legradikálisabb büntetőjogi eszközök bevetésétől sem szabad elzárkózni a kábítószer-kereskedelem visszaszorítása érdekében. Minden kábítószer-fogyasztó egyben potenciális drogkereskedő is, ennek a világnak ez a természete. A kábítószer-fogyasztók emberi jogait, emberi méltóságát tiszteletben kell tartani, ez azonban nem áll ellentétben az előző súlyos kijelentéssel”.¹ Csak remélni lehet, hogy

*1. De Jure magazin,
2000. március*

a Magyar Köztársaság miniszterelnöke nem ismeri jól az USA kábítószerhelyzetét. Egy olyan országot választ ugyanis példaképünknek, mely évtizedek óta képtelen

megbirkózni a drogkérdéssel. Egy olyan országot, amelyben közel annyi ember ül börtönben kábítószer miatt (kétharmaduk fogyasztásért vagy saját célra történő birtoklásért), mint az Európai Unió államaiban együttvéve. Olyat, amely hatalmas nemzeti jövedelmének tekintélyes százalékát fordítja évről évre hiábavaló „drogháborúra”; amelyet minden évtizedben eláraszt valamilyen szer (a hetvenes évek heroinja, a nyolcvanas évek crack-kokainja után a kilencvenes évek diszkódrogjai következtek), s melyben a fiatalok korábban próbálják ki a kábítószereket, mint a legtöbb uniós államban.

Jó példa az Egyesült Államok, de nem követendő példa. Jó példa arra, hogy meglássuk, hogyan *nem* szabad drogpolitikát csinálni, ha humánusan, pragmatikusan, hatékonyan és a lehető legolcsóbban szeretnénk a drogkérdést szabályozni.

E kötet első része a kábítószer-jogszabályok szigorításának menetét mutatja be. Összefoglaljuk, milyen is volt „Európa legszigorúbb drogtörvénye” kormányválatzatban, és milyen az a törvény, amelyet végül elfogadott a parlament.

A második részben a törvény hatályba lépése óta eltelt egy évet értékeljük a jogsegélyszolgálatunkon kép-

viselt ügyek segítségével. A *jogi hatások* című részben az általunk tapasztalt jogalkalmazási problémákról írunk. A következő fejezetben egy, a TASZ által elvégzett felmérésen keresztül vizsgáljuk a törvény drogambulanciákra gyakorolt hatását. Az *egyéb hatások* címszó alatt pedig olyan jelenségekre hívjuk fel a figyelmet, melyek a TASZ álláspontja szerint szintén a szigorítással hozhatóak összefüggésbe.

A kötet kiadója, a Társaság a Szabadságjogokért meggyőződése, hogy a kábítószer-fogyasztást lehetetlen büntetőjogi eszközökkel visszaszorítani. Mégpedig éppen azért, mert „ennek a világnak ilyen a természete”.

Budapest, 2000 áprilisa

I. rész

A SZIGORÍTÁS ÚTJÁN

A törvényhozók a büntető törvénykönyv (Btk.) *visszaélés kábítószerrel* bűncselekmény törvényi tényállását az elmúlt tíz évben két ízben alakították át. Először 1993-ban, az MDF többségű, majd 1998-ban a Fidesz-MPP többségű parlament fogadta el a módosításokat.

1. ELŐZMÉNYEK

Az 1993. évi XVII. törvénnyel felülvizsgálták a büntetékiszabási rendszert, többek között egy napra leszállították a szabadságvesztés minimumát, és szélesebb körben tették lehetővé az ún. *enyhítő szakasz* alkalmazását. A módosítások a bírák számára nagyobb mozgásteret engedtek a kellő differenciálásra a büntetés kiszabása során.

A Btk. *visszaélés kábítószerrel* bűncselekményének törvényi tényállását gyökeresen megváltoztatták. A módosítás szigorította a büntetési tételeket, ugyanakkor a fogyasztó számára lehetővé tették a büntetés helyett a gyógykezelés választását. Ezt a törvényhozók azzal in-

dokolták, hogy a hatályos szabályok az illegális kereskedővel szemben nem elég hatékonyak, a kábítószer fogyasztójával szemben viszont indokolatlanul szigorúak és célszerűtlenek.

1993-tól tehát a Btk. a kábítószerfogyasztókkal kapcsolatban differenciált elbírálásra adott lehetőséget, új büntethetőséget megszüntető okot állapított meg arra az esetre, ha a kábítószer-fogyasztó csekély mennyiségű kábítószerrel saját használatára természet, előállít, megszerez vagy tart, vagy ha a kábítószer fogyasztásával összefüggésben két évi szabadságvesztésnél nem súlyosabb bűncselekményt követ el, és az elsőfokú ítélet meghozataláig folyamatos gyógykezelésben vesz részt. Ezt nevezzük *elterelésnek*, vagy *diverzió*nak.

A törvényalkotó ekkor elfogadta, hogy nagyobb társadalmi érdek fűződik ahhoz, hogy a fogyasztó gyógykezeltesse magát, mint hogy büntetést szabjanak ki rá. A szenvedély, önkárosító szokás ellenében a büntetés kevésbé hatékony eszköz, mint a gyógyítás. A törvény ezen rendelkezései összhangban voltak a nemzetközi egyezményekkel is. Nem forradalmian új reformokat vezettek be 1993-ban, hanem az európai országok gyakorlatában már régóta ismert és alkalmazott jogi megoldást honosították.

A büntetés nagysága és az elterelés alkalmazhatósága a kábítószer mennyiségétől függött. Csak akkor válszthatta valaki a gyógykezelést, ha csekély mennyiséget² találtak nála. A törvény hatályba lépése után megállapították, hogy a megszabott mennyiségi határok mellett az elterelés a gyakorlatban nem alkalmazható, hiszen a kábítószerfüggők egy napi adagja többnyire már meghaladja a csekély mennyiséget. Ezért 1994. március 25-én a VI. BED-et hatályon kívül helyezték, és 1995. március 27-én a Legfelsőbb Bíróság 155. sz. büntető kollégiumi állásfoglalásában (155. BK) új tartalommal töltötte ki a kábítószeres mennyiségi kategóriáit.³ Az újabb kategóriákat kezdettől fogva az a kritika érte – főként rendőri körök-

2. A Btk. 1993-as módosítása idején a mennyiségeket a Legfelsőbb Bíróság VI. sz. Büntető Elvi Döntése (VI. BED) határozta meg, mégpedig oly módon, hogy a csekély mennyiség az adott kábítószer halálos dózisánál nem több kábítószer volt.

3. Eszerint csekély mennyiségű kábítószer a kábítószerhez hozzá nem szokott fogyasztóra vonatkoztatott halálos, illetve mérgező adag legfeljebb tízszerese; jelentős mennyiségű kábítószer az ilyen adag több mint százszorosa. A THC – a maribuána és a basis hatóanyaga – esetében nem ismert ez az adag, ezért ennél a szernél a fentiektől függetlenül állapították meg a határt.

ből –, hogy a mennyiségi határok felemelésével a kereskedők kibújhatnak a felelősségre vonás alól, mert elég, ha valaki azt mondja, hogy a nála talált kábítószer saját fogyasztására kellett, és vállalja a gyógykezelést. A 155. BK egy másik sajátos értelmezése is elterjedt, mely szerint „Magyarországon bárki büntetlenül tarthat magánál tíz ember megmérgezéséhez elegendő drogot.”

Az MSZP többségű parlament időszaka alatt két alkalommal tettek kísérletet a kábítószerrel kapcsolatos büntetőjogi szabályok további szigorításra. Főként ellenzéki képviselők (Deutsch–Szájjer, Kónya–Kutrucz)

4. A Szájjer József FIDESZ képviselő által 1997. május 12-én benyújtott módosító javaslat szűkíteni kívánta az enyhébben elbírállható vétségi magatartások körét, és a meglévőkhöz mellé egy újabb, szigorúbban büntetendő mennyiségi kategóriát – nagyobb mennyiség – javasolt felállítani. Kutrucz Katalin és Kónya Imre képviselők módosító javaslata arra irányult, hogy a visszaélés kábítószerrel bűncselekménynek ne legyen privilegizált, azaz vétségi esete.

nyújtottak be indítványt 1996-ban és 1997-ben.⁴ A kormány nem támogatta a javaslatokat, és az indítványok már a bizottsági üléseken elvéreztek.

1996 decemberében a parlament felállította a kábítószer-fogyasztás visszaszorítása érdekében létrehozott országgyűlési eseti bizottsá-

got,⁵ melynek feladata az volt, hogy készítsen

5. 111/1996. (XII.19.) OGY
határozat

átfogó jelentést a magyarországi helyzetről, és tegyen javaslatokat a további teendőket illetően. Az eseti bizottság szakértőkből álló munkacsoportjai egy évig tartó vizsgálódás után készítették el jelentésüket, melyet mind az eseti bizottság, mind az Országgyűlés elfogadott.⁶ A jelentés a jogi

6. 125/1997. (XII.18.) OGY
határozat

környezettel kapcsolatban megállapítja, hogy

büntetőjogi rendelkezéseink szigorúak, de nem kellően differenciáltak. Az országgyűlési határozat szerint szükséges a büntető törvénykönyv kábítószerkérdéssel kapcsolatos rendelkezéseinek felülvizsgálata. Az eseti bizottság jogi munkacsoportja⁷ arra az álláspontra helyezkedett,

7. *A munkacsoport munkájában a TASZ szakértője, Pelle Andrea is részt vett.*

hogy a kínálati oldal fe-

lelősségre vonásának jogszabályi feltételei adottak, minden ilyen cselekmény szigorú megítélés alá esik. A joggyakorlat is azt mutatja, hogy a terjesztőkkel szemben kiszabott büntetések szigorúak. A munkacsoport szerint a bűnügyi munka súlypontját továbbra is a kábítószer-bűnözés kínálati oldalára kell helyezni.

Ugyanakkor biztosítani kell, hogy a fogyasztók egészségügyi adatai biztonságban legyenek, ne juthassanak illetéktelen személyek birtokába.

A csekély és jelentős mennyiséggel kapcsolatban a jogi munkacsoport azt tartotta kívánatosnak, hogy azokat törvényben határozzák meg, de az értékek szigorítását nem látták indokoltnak. A szakértők nem tartották elfogadhatónak azt a már idézett rendőrségi érvelést, hogy a jelenlegi csekély mennyiség mellett a kereskedők is elkerülhetik a felelősségre vonást, mert a náluk talált kábítószer mennyisége alapján a gyógykezelést választhatják a büntetés helyett. A büntetőeljárás során felmerülő bizonyítási nehézségeket nem lehet a törvény szigorításával megoldani, alapos nyomozás után a terjesztőt akkor is meg lehet büntetni, ha egy gramm drogot sem találtak nála.

1998 elején a kábítószer-méréseket és mennyiségi meghatározásokat végző szakértői intézetek munkatársai elkészítettek egy kompromisszumos megoldást a csekély mennyiség felső határának megállapítására. Ez alapján az Igazságügyi Minisztériumban kidolgoztak egy javaslatot a törvényi szabályozásra, ez azonban az 1998-as parlamenti választások előtt már nem került napirendre. A javaslatot a Népjóléti Minisztérium

egyébként nem támogatta, gyógyszerészeti szakértőkre hivatkozva elutasította a már kábítószerfüggő vagy rendszeres fogyasztó szempontjából történő megközelítést.⁸ Korábban is megfigyelhető volt, hogy az egészségügyi kormányzat nem tekintette feladatának, hogy a kábítószerfogyasztók büntető útról való elterelését támogassa.

8. Az egészségügyi kormányzat álláspontja szerint a csekély mennyiséget a napi terápiás adaghoz, vagyis a már 1994-ben alkalmazhatatlanná vált VI. BED-ben megjelölt értékekhez kell közelíteni, néhány drognál pedig még ennél is szigorúbban kell a határt megvonni.

2. A T/250. SZÁMÚ TÖRVÉNYJAVASLAT

Az 1998-as parlamenti képviselőválasztásokat követően az új országgyűlés és az új kormány azonnal jelezte, hogy a kábítószer-fogyasztás visszaszorításában a büntető törvényeknek továbbra is kiemelt szerepet szánnak. Az Országgyűlés 1998. július 3-án hatályon kívül helyezte⁹ az eseti bizottság munkájával kapcsolatos összes országgyűlési határozatot, és a kormány 1998. július 24-én

9. 40/1998. (VII. 3.) OGY határozat

kijelölte a szervezett bűnözés elleni jogalkotási feladatokat. A kormányhatározat¹⁰ szerint a *kábítószerrel visszaélés*, mint a szervezett bűnözéssel összefüggésbe hozható bűncselekmény szabályozását 1998. szeptember 30-ig felül kell vizsgálni, és emelni kell a büntetési tételeket. Ezen határozat előíranyozza a szórakozóhelyek igazgatási úton történő bezárásához szükséges jogi környezet megteremtését, valamint a rendőrségi adatkezelés és adatkérés szabályainak megvizsgálását.

1998 augusztusára már el is készült a Btk-szigorítás munkaanyaga. A kormány megtárgyalta a törvénytervezetet, és azzal küldte vissza a minisztériumnak, hogy a kábítószerre vonatkozó szabályokon még szigorítsanak (az egyéb részeket elfogadták). A következő kormányülésre a törvényjavaslatot kiegészítették. Ennek az volt a lényege, hogy a közművelődési és közhasznú szervezetek épületében, környékén és rendezvényein a kábítószer birtoklása (!) már csekély mennyiség esetében is 2-8 évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő; amennyiben kínálás, átadás vagy kereskedés is bizonyítható, a büntetés 5-10 évig terjed.

A tervezett szigorítást hivatalosan Orbán Viktor miniszterelnök amerikai látogatása előtt jelentették be. A kormány szóvivő a javaslatot úgy jellemezte, hogy „Európa legszigorúbb szabályozását” kívánja a kormány bevezetni. A szervezett bűnözés elleni törvénycsomag 1998 októberében került a parlament elé.

A törvényjavaslat lényegesebb elemei a következők voltak:

1. Az elterelést csak a kábítószerfüggők számára biztosítják. Eddig az alkalmi fogyasztók is mentesülhettek a büntetés alól, és a drogambulanciák vállalták is az

ilyen eseteket (többnyire csoportterápiát alkalmaztak). Tapasztalataik szerint a fiatalok hasznosnak érezték a segítséget.

2. Az a fogyasztó, aki még nem függ a szertől, büntetendő. A kipróbálók, az alkalmi, vagy akár rendszeres szerhasználók nem feltétlenül drogbetegek. Őket a *kábítószer pusztán élvezni akaró fogyasztónak* tekintik, felelősségre vonásuktól a jövőben nem lehet eltekinteni. A javaslat esetükben három évig terjedő börtönt tart indokoltnak.

3. A javaslat új minősített eseteket is meghatároz, és a súlyosabban megítélendő kör a fogyasztókra is kiterjed. A törvényjavaslat alapján aki közművelődési intézmény (pl. iskola, művelődési ház, kollégium) vagy közhasznú tevékenységet végző szervezet (pl. drogkonzultációs központ, tűcsereprogram) területén, környékén vagy rendezvényén kábítószer tart magánál, vagy *juttat a szervezetébe*, kettőtől nyolc évig büntetendő. Ha ilyen helyeken átadáson érnek valakit, büntetése öt évtől tíz év börtön lehet.

4. A törvényjavaslat készítői továbbra sem tesznek különbséget a tiltott szerek között veszélyességük szerint. Ugyanazok a büntetési tételek vonatkoznak a marihuána terjesztőjére, mint arra, aki heroinnal kereskedik.

5. Továbbra sincs különbség a kábítószerfüggő kereskedők és a nagy haszon reményében árusítók között. A terjesztők esetében életfogytig tartó szabadságvesztés is kiszabható.

6. A kábítószer kínálását, átadását (ilyesmi legtöbbször nem haszonszerzési célból történik – ugyanolyan büntetéssel fenyegetik, mint a kereskedést. Ennek eredményeképpen az országhatáron 100 kg heroint átszállító kábítószercsempészt kisebb büntetéssel fenyegetik, mint azt a drogbeteget, aki elad valakinek 100 g amfetamint.

7. Csökkentették a csekély és jelentős mennyiség mértékét. A mennyiségek határainak megállapítása jogpolitikai kérdés. Ettől függ, hogy a jogalkotás a fogyasztók büntetésére vagy a gyógyításukra helyezi a fő hangsúlyt, ugyanis az elterelés csak csekély mennyiség esetén választható. A jelentős mennyiség határának kialakításakor azt kell figyelembe venni, hogy ehhez a törvény már igen súlyos jogkövetkezményt fűz. A törvényjavaslat az addigi határokat lényegesen leszállította, sok esetben még a jelentős mennyiség is alatta maradt az addigi értéknek. A javaslatban az Egészségügyi Minisztérium által ajánlott mennyiségi értékek jelennek meg, tehát az a tárca, amelytől leginkább elvárha-

tó lenne a szenvedélybetegek szempontjainak figyelembe vétele és a segítségnyújtás feltételeinek biztosítása, a bűnüldözési érdekeket tartotta fontosabbnak a törvényjavaslat előkészítése során.

8. A büntetéskiszabási szabályok szigorítása a kábítószerekkel összefüggő cselekményeket is érinti: a bíróság a büntetés kiszabását csak vétség miatt indult ügyekben halaszthatja el, tehát a három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő fogyasztónál csak különös méltánylást érdemlő esetben alkalmazható a próbára bocsátás. A büntetés kiszabása során a büntetési tételkeret középértékéből kell kiindulni, így a drogfogyasztóra előírányzott büntetés átlagosan egy év hat hónap börtön.

3. A PARLAMENTI VITA

A parlamenti általános vita nyitányaként az előterjesztő Dávid Ibolya igazságügy-miniszter elmondta, hogy egy ország drogpolitikájának soha nem a büntetőjogi szabályozás az egyetlen eleme. „Magyarországon ma számos ismert ok miatt a drogpolitika központja – egyáltalán nem öröndetes módon – a büntetőjog”. A mi-

niszter szerint a legnagyobb baj, hogy az állami intézményrendszer eddig nem közölt egyértelmű értékítéletet a társadalommal, és emiatt sokan úgy gondolják, hogy a kábítószer-fogyasztás bocsánatos bűn. „Nyilván lesznek vesztesei a javasolt szabályozásnak. Ugyanakkor mindig fennáll a választási lehetőségük, hogy vesztesek kívánnak-e lenni, vagy vesztesek kívánnak-e maradni. (...) A kábítószer-termelést és -kereskedelmet a fogyasztás élteti. (...) Indokolt tehát a teljes folyamat minden elemének szigorú büntetőjogi szabályozása.” A miniszter nem adott magyarázatot arra, hogy amennyiben nem tartják örvendetesnek a büntetőjog központi szerepét a drogpolitikában, akkor miért a Btk. szigorítása az új kormány első e tárgyban tett lépése?

A törvényjavaslatot az ellenzéki vezérszónokok élesen bírálták, és az FKGP szónoka, Kiszely Katalin is kritikával illette néhány elemét. Az általános vita folytatására 1998. november 24-én a késő éjszakai órákban került sor.¹¹ A kormány-

párti képviselők azt hangsúlyozták, hogy a

11. A képviselők 22 óra 30 perctől mondhatták el véleményüket.

javaslat ugyan három évig terjedő szabadságvesztéssel fenyegeti a fogyasztót, de a bírácnak módjukban áll a nevelő jelleg előtérbe helyezése, vagyis a fiatalok nem

feltétlenül fognak börtönben kikötni. Az ellenzéki képviselők a szakmai előkészítés mellőzését, és a fogyasztókat érintő szigorításokat kifogásolták. Kiss Gábor képviselő (MSZP) szerint „a drogkérdés a polgárok életébe való beavatkozásnak egy terrénuma lesz, a drogháború ürügyévé válhat a magánszférába való behatolásnak, a kutakodásnak, az igazoltatásnak, motozásnak, a házkutatásnak, ellenőrzés alá vonásnak, aminek sok-sok jelét különböző törvényszövegekben az utóbbi időben rendre tapasztalhatjuk.” Kádas Mihály képviselő (Fidesz) szerint „a mi nemzedékünknek alig van konkrét tapasztalata a lopakodó halálról. (...) Saját huszonéves fiam azt kérdezte tőlem, amikor ez a dolog előjött: ugye nem fogod megszavazni ezt a törvényt? (...) Pedig ha tetszik, ha nem, nekünk kell gondolkodnunk helyettük: mai szülőknek, tanároknak, orvosoknak, pszichológusoknak és természetesen törvényhozóknak.”

4. SZAKMAI VISSZHANG

A törvényjavaslatot már a parlamenti vita előtt számos kritika érte, szakmai fórumokon élesen bírálták a tervezett szigorításokat. A drogbetegekkel foglalkozó terá-

piás szakemberek 1998 októberében szakmai konszenzus-konferenciájukon állásfoglalást fogadtak el a kábítószer-fogyasztás tervezett büntetőjogi szabályozásáról. Álláspontjuk szerint a kábítószer-fogyasztásra vonatkozó büntetőjogi szabályokat csak egy átfogó nemzeti stratégia megteremtése után, azzal összhangban lehet felülvizsgálni, ezért a szervezett bűnözés elleni törvénycsomagnak nem lehet része a drogfogyasztás. Indokaik a következők voltak:

- a drogügy kezelésére vonatkozóan nincs a szakma és a kormány által elfogadott egységes és átfogó koncepció;

- nincsenek kijelölve a kereslet- és kínálatcsökkentés arányai, ezen belül nincsenek kijelölve a prioritások, a konkrét feladatok;

- a törvényjavaslat a kínálatcsökkentés büntetőjogi eszközeit helyezi előtérbe, ezzel azt sugallja, hogy nagyobb társadalmi érdek fűződik a drogfogyasztók megbüntetéséhez, mint gyógyulásukhoz;

- a tervezet az iskolából való kimaradással fenyegeti a kamaszkori kíváncsiságát kielégítő fiatalokat, vagyis a 16-20 éves populáció mintegy 20-30%-át;

- a tervezett változtatás a fiatalok leszakadó rétegeinek a kriminalitás felé sodródását gyorsítja fel.

A szakemberek szerint a törvénymódosítás elfogadása esetén a későbbiekben készülő nemzeti stratégia büntetőjogi túlsúlya prognosztizálható, amely nagymértékben beszűkíti a keresletcsökkentés (megelőzés – gyógyítás – rehabilitáció) mozgásterét. Az elsődleges megelőzés oktatási programjaiban részt vevő iskolai tanulók ellenérdekeltek lesznek abban, hogy feltárják a drogfogyasztáshoz kötődő attitűdjeiket. Az addikció korai felismerését megnehezíti vagy lehetetlenné teszi a büntetéstől való félelem. Az alkalmi fogyasztókat a törvény szigora visszatartja attól, hogy még a függőség kialakulása előtt segítséget kérjenek, vagy éljenek a segítséggel.

A konszenzus-konferencia résztvevői állásfoglalásukat eljuttatták a parlamenti képviselőkhöz.

A TASZ is részt vett a drogszabályok szigorításáról folyó vitában. A TASZ nem ért egyet a kábítószer-fogyasztás kriminalizálásával, így azt még kevésbé tartja elfogadhatónak, hogy a fogyasztókat sújtó szankciókat szigorítsák. Azokban az európai országokban, ahol a fogyasztók számára biztosítják az elterelést, ezzel a lehetőséggel nem csak a drogfüggők, de bárki élhet, aki ellen tiltott szer használata miatt indult eljárás.

Nem fogadható el az a kormánypárti érvelés, hogy az alkalmi fogyasztókat a szigorítás ellenére sem fogják le-

töltendő büntetésre ítélni. Az ítélkezési gyakorlatot eddig éppen amiatt kritizálták, hogy túl enyhe büntetéseket szabnak ki, és gyakran felfüggesztik a szabadságvesztés végrehajtását. A büntetés kiszabási szabályok szigorítása a jogalkalmazó bölcsességének nagyon szűk mozgásteret hagy, így nem lehet arra számítani, hogy a drogfogyasztás büntetőjogi következményei nem fognak változni. A törvényjavaslat szigorítja a mennyiségi határokat, ugyanakkor nem biztosítja, hogy az összesen elfogyasztott kábítószer mennyisége miatt ne minősüljön súlyosabban a cselekmény. A jogalkalmazás során ezeket a mennyiségeket összeadták, így még a kábítószerfüggőket sem lehetett a büntetőeljárásból elterelni. Ezt a gyakorlatot tette kötelezővé a Legfelsőbb Bíróság 1998. október 30. napján elfogadott 5/1998. sz. büntető jogegységi határozata. Nyilvánvalóvá vált tehát, hogy ezt a problémát csak a törvény szövegének pontos megfogalmazásával lehet megoldani.¹²

A törvényjavaslat kidolgozása során figyelmen kívül hagyták, hogy a nyomozóhatóságok

munkáját a büntető szabályok szigorítása nem segíti. A tapasztalatok azt mutatják, hogy a rendőrség

12. Az összeggel kapcsolatos gyakorlat ismertetését lásd a 39. oldalon.

csak kivételesen tud eljutni az elosztó hálózat csúcán álló terjesztőig, többnyire fogyasztók, kiselosztó kereskedők és csempészek kerülnek az igazságszolgáltatás elé, őket fogják sújtani a szigorúbb büntetések is.

A büntetőjog a jogi felelősségi rendszerben ultima ratio. A büntetőjogi szankciók szerepe és rendeltetése a jogi és erkölcsi normák épségének fenntartása, amikor már más jogági szankciók nem segítenek, ha más felelősségi formák, így a szabálysértési vagy polgári jogi rendszerek eszközei elégtelenek. A bűncselekménnyé nyilvánításnak és a büntetéssel való fenyegetésnek alkotmányos indokon kell nyugodnia: szükségesnek, arányosnak és végső soron igénybe veendőnek kell lennie. Meg kell vizsgálni, hogy az alapjog korlátozása, tehát a büntetőjogi szabályozás szükséges-e, arányos-e és megfelelő-e a büntetési célok elérésére. A mérlegelést befolyásolja, hogy az adott cselekmény bűncselekménnyé nyilvánításában létezik-e társadalmi konszenzus, a bün-

13. 30/1992. (V. 26.)
AB határozat (ügyszám:
1358/B/1991/10.)

tetőjogi felelősség milyen kört érint, és ki van ellene.¹³ Mérlegelni kell, hogy milyen körben alkalmas a büntetőjogi

büntetés céljának elérésére. A TASZ véleménye szerint a büntetőjog nem alkalmas a kábítószer-kereslet csök-

kentésére. Egy társadalmi probléma – a kábítószerhasználat – kriminalizálása az erőszak terjedéséhez vezet. A represszió fokozása esetén a bűnüldözés minden más érdeket maga alá temet, a fiatalok pedig mindaddig titkolni fogják környezetük előtt problémájukat, amíg helyzetük kilátástalanná nem válik.

A TASZ a törvényhozóknak a következőket javasolta:

– A büntető szabályok felülvizsgálatára csak a konszenzuson alapuló nemzeti drogstratégia kialakítása és a prioritások meghatározása után kerüljön sor. Gondoskodni kell a terápiás lehetőségek bővítéséről, meg kell teremteni a segítségnyújtás másutt hatékonynak bizonyult intézményi formáit.

– Ne emeljék a büntetési tételeket, tekintettel arra, hogy a jelenlegi szabályozás és ítélkezés – nemzetközi összehasonlításban is – kellően szigorú.

– Biztosítsák az elterelés lehetőségét minden fogyasztónak, az eddigi gyakorlatnak megfelelően.

– 18 év alatti személynek történő kábítószer-átadásért csak azt büntessék szigorúbban, aki már elmúlt 18.

– A védett helyszínek körét szűkítsék, és ezeken a színtereken a fogyasztást ne, csak a terjesztést büntessék szigorúbban.

– A kábítószerfüggő kereskedő részesüljön kedvezőbb elbírálásban, mint a nem drogos terjesztő.

A csekély mennyiség határát ne gyógyszerészeti szempontok alapján állapítsák meg; továbbá nyújtsanak garanciát arra, hogy a fogyasztót nem büntetik szigorúbban az élete során elfogyasztott kábítószer mennyisége alapján.

5. NYILVÁNOSSÁG

A törvényjavaslatról nemcsak a parlamentben vitáztak. Számtalan beszélgetést szerveztek egyetemi klubokban, különféle rendezvényeken. A fiatalok véleménye szerint a szigorítás nem fogja megállítani a drogfogyasztás növekedését, és többségük egyébként is magánügynek tekintti, hogy ki mit juttat a saját szervezetébe.

A viták során a törvényjavaslat mellett szinte kizárólag csak állami tisztviselők és politikusok érveltek.

A szigorítást ellenzők aláírásgyűjtést kezdeményeztek, több mint 5000 ember fejezte így ki tiltakozását. 1998. november 20-án Budapesten a Vörösmarty téren több ezer fiatal tüntetett a kormány drogpolitikája ellen. A szervezők nyilatkozata szerint, ha a parlament el-

fogadja a kormány javaslatát a büntető törvénykönyv kábítószerekkel kapcsolatos szabályainak módosításáról, az a *magyar drogháború* kezdetét jelentheti. Ez a kísérlet Amerikában is csődöt mondott, Európa pedig egyre inkább elutasítja a kábítószer-fogyasztás visszaszorításában a büntetőjog kompetenciáját.

A TASZ és az Országos Kriminológiai Intézet 1998. december 7-én nemzetközi konferenciát hívott össze, melyen a magyar előadók mellett Cornelius Nestler német és Evy Frantzen norvég szakember fejtette ki álláspontját a büntetőjogi szabályozásról.

A sajtó is szívesen foglalkozott a témával, így a viták mindvégig a nyilvánosság előtt zajlottak. Számos napi- és hetilap folyamatosan figyelemmel kísérte az eseményeket, és a szokásosnál több elemző cikket közöltek a témával kapcsolatban. A megjelent írások a korábbiakhoz képest toleránsabban közelítették meg a problémát, és sok szakembert szólaltattak meg. A Népszabadságban például 1998. szeptember 29. és december 21. közötti időszakban 58 cikk foglalkozott a kábítószer-kérdéssel.¹⁴

14. *Forrás: Kábítószer-probléma a sajtóban – tanulmány – Csízy–Szabó–Verbőczy)*

6. VÁLTOZÁSOK

A parlamenti munka során a törvényjavaslatához számos módosító indítványt nyújtottak be a képviselők.

A *visszaélés kábítószerrel* bűncselekmény teljes törvény-
szövegére is kidolgoztak módosító javaslatokat; három

15. Az ellenzéki pártok közül az MSZP (Szili Katalin és Kökény Mihály) és az SZDSZ (Fodor Gábor) nyújtott be átfogó módosító javaslatot.

ilyen ajánlásról szavazott a parlament.¹⁵ Az ellenzéki

indítványok szerint a büntetések alapvetően nem kell szigorítani, és az

elterelés lehetőségét minden fogyasztó számára meg kell hagyni.

Kormánypárti képviselők is nyújtottak be közös mó-

16. A javaslatot Frajna Imre (Fidesz), Horváth László (Fidesz), Tímár György (FKGP) és Csáky András (MDF) jegyezte.

dosító javaslatot,¹⁶ mely az eredeti kormányelképzelésnél árnyaltabb volt, és figyelembe vette a szakmai és nyilvános viták

során felsorolt érvek egy részét. 1998. december 22-én a végszavazáson a kormánypárti képviselők módosító javaslata megkapta a szükséges többséget, így a módosított szöveg került a büntető törvénykönyvbe. Az ellenzéki képviselők módosító indítványait elutasították.

Az elfogadott módosítás enyhébb, mint az eredeti javaslat. Nem változtattak azonban alapvető kérdésekben: szigorították, vagyis a heroin kivételével drasztikusan leszállították a csekély és jelentős mennyiség értékeit. Az amfetamin esetében negyedére, a THC esetében tizedére csökkentették a csekély mennyiség felső határát. Az elterelést csak a kábítószerfüggők számára biztosítják. Tehát a mértéket leszállították, szigorították a jelentős mennyiségű kábítószerrel való visszaélésre kiszabható büntetési tételeket, és ebben a körben bevezették az életfogytig tartó szabadságvesztést is. Jelentős mennyiségű kábítószer – pl. 10 g tiszta hatóanyagtartalmú amfetamin – birtoklásáért 5-15 évig, míg átadásáért már 10-15 évig vagy életfogytig tartó szabadságvesztést lehet kapni. Az üzletszerű elkövetés büntetését megemelték 5-10 évre, és ez a tétel vonatkozik arra is, aki akár csak egyszer 18 év alattiaknak ad drogot, vagy a művelődési ház mellett kínál meg vele valakit.

A kritikák hatására:

– nem emelték a fogyasztóra vonatkozó büntetési tételet;

– A törvény megfogalmazása kizárja azt a jogértelmezést, hogy a fogyasztók az életükben elfogyasztott

kábítószer-mennyiség összeadásával súlyosabb bűncselekményi kategóriába essenek;

– Ha valaki tizennyolc év alatti személynek kábítószer ad, ez csak akkor minősül súlyosabb bűncselekménynek, ha az elkövető már betöltötte a tizennyolcadik életévét;

– A védett helyszínek körét némileg szűkítették, és csak az átadást, a kereskedést büntetik szigorúbban (5-10 év), a fogyasztást nem (2 év);

– A kábítószerfüggő esetében mind a birtoklást, mind a kereskedést enyhébben büntetik, mint a nem függő elkövetőnél.

A büntetőeljárás törvény módosítása a vádemelés elhalasztásának lehetőségét kiterjeszti a felnőtt korú elkövetőkre is, azonban ez az ügyész diszkrecionális jogkörébe tartozik. Eddig az eljárás felfüggesztését a hatóság nem mérlegelhette: ha annak feltételei fennálltak, el kellett rendelni. Ez a változás az alkalmi szerhasználókat és a kipróbálókat érintené, a jogszabály az ügyükben eljáró ügyész belátására bízta, hogy elhalasztja-e a vádemelést.

Ha a korábbi szabályozással vetjük egybe az új törvényt, akkor összességében jelentős szigorítást vezettek be. A módosítás 1999. március 1-jén lépett hatályba.

7. MAFFIAELLENES TÖRVÉNYCSOMAG

A szervezett bűnözés elleni törvénycsomagot újabb törvénymódosítások követték. 1999. július 5-én hirdették ki a *szervezett bűnözés, valamint az azzal összefüggő egyes jelenségek elleni fellépés szabályairól* szóló 1999. évi LXXV. törvényt, melyben bővítették a rendőrség adatkezelési jogosítványait. Míg korábban a rendőrség csak a már meggyanúsított személyre vonatkozóan kérhetett a kezelőhelytől (drogambulanciától) egészségügyi adatokat, 1999. szeptember 1-jétől a felderítés során titkos információgyűjtés keretében kérdezősködhetnek az orvostól beteget felől. Ehhez főszabályként előzetes ügyészi jóváhagyás kell, de ha az ügy kábítószer-kereskedelemmel függ össze, az adatigénylést haladéktalanul teljesíteni kell, és az ügyész csak utólag dönt a kérés jogosságáról. A törvény értelmező rendelkezései szerint a kábítószer-fogyasztás is a kábítószer-kereskedelemmel összefüggő ügy. Ez azt jelenti, hogy most már joga van a rendőrségnek a drogambulancián olyan beteg után érdeklődni, akinek még nincs is rendőrségi ügye. A gyógyítók szerint a büntető törvénykönyv szigorítása miatt kevesebben fognak hozzájuk fordulni, mert félnek a ha-

tósági fellépéstől. A szigorítás-pártiak azzal érveltek, hogy továbbra is nyugodtan mehetnek a fiatalok orvoshoz, mivel biztosított számukra az adatvédelem. Ezt a biztonságot törvény már nem garantálja, ezáltal az orvos és a beteg közötti bizalmi viszony az eddigiéknél is törékenyebbé vált. A törvénymódosítással kapcsolatban rendőri vezetők úgy nyilatkoztak, hogy továbbra sem áll szándékukban az ambulanciákról gyűjteni gyanúsítottakat. A TASZ véleménye szerint azonban a rendőr adott szava nem helyettesítheti a törvényi garanciát, és nem jelent védelmet az egészségügyi adatok illetéktelen megismerése ellen.

II. rész

A TÖRVÉNY-
MÓDOSÍTÁS
HATÁSA
A JOG-
ALKALMA-
ZÁSRA

A büntetőjogi szabályok hatásainak lemerésére egy év rövid idő. A magyar bíróságokon gyakori, hogy négy-öt-hat évvel az eljárás megindítása után születik meg a jogerős ítélet. Így az 1999. március 1. óta hatályban lévő törvényhely alkalmazásáról szerzett tapasztalatainkból csak fenntartásokkal lehet következtetéseket levonni. Bizonyos azonban, hogy már most számos problémára fel lehet hívni a figyelmet, és a TASZ jogsegélyszolgálatán képviselt ügyekben folyamatosan nyomon tudjuk követni a jogalkalmazás alakulását, a gyakorlat változását.

1. AZ „ÖSSZEGZÉS”

Az elmúlt években kedvezőtlen fordulatot vett a drogfogyasztók által már elfogyasztott kábítószer jogi sorsának megítélése.

A büntetés nagysága attól is függ, hogy milyen mennyiségű kábítószerrel van szó. A Btk. három kate-

góriát állít fel: *csekély mennyiségű*; *csekély mennyiségnél több*, de a jelentős mennyiségénél kevesebb; és *jelentős mennyiségű* kábítószer. Minél több drogról van szó, annál nagyobb a büntetés.

Részlet a TASZ középiskolák és drogambulanciák számára készített ismertető plakátjáról

Az 1993-as Btk-módosítást megelőzően, 1989-ben eseti döntés született arról, hogy a kábítószer-fogyasztó által megszerzett drogmennyiségeket nem lehet összegezni, csak az egy időben ténylegesen együtt lévő kábítószer képezheti a jogi minősítés alapját.¹⁷ Az elterelés bevezetése után is ennek megfelelően jártak el, és csak a lefoglalt kábítószer mennyiségét vizsgálták. Így a fogyasztókat többnyire csekély mennyiségű kábítószer megszerzésével vagy birtoklásával gyanúsították, és ha vállalták a gyógykezelést, nem volt akadály a eljárás felfüggesztésének.

17. 1989. évi 304. sz.
bírósági határozat

Az ügyészség 1996-tól tért át arra a gyakorlatra, hogy a gyanúsított vallomása alapján összeadták azt a drogmennyiséget, amit az ügyben szereplő kereskedőtől vettek. Később már mindent összegezték, amit a gyanúsított az első kipróbálástól kezdve a lebukásáig elfogyasztott, és ez alapján sorolták be a cselekményt. Ha egy kábítószerfüggő nem volt hajlandó bevallani, hogy mennyi szerrel volt dolga (és mióta), de azt állította, hogy függő, akkor vélelmezték, hogy az általa megszerzett drog mennyisége meghaladta a jelentős mennyiség alsó határát. Így a rendszeres fogyasztók és kábítószerfüggők ellen megszülettek az első *jelentős*

mennyiségű kábítószerrel való visszaélésről szóló vádiratok. Ettől kezdve a kábítószerfüggők esetében gyakorlatilag nem lehetett alkalmazni az elterelést, hiszen annak feltétele a csekély mennyiség alatti tartomány volt. Ráadásul – a bűncselekmény súlyosabb minősítése miatt – az ügy jogerős lezárásáig a gyanúsítottnak még az útlevelét is elvették.

A Legfőbb Ügyészség kezdeményezésére a Legfelsőbb Bíróság újra állást foglalt a visszaélés kábítószerrel bűncselekmény törvényi tényállásának értelmezéséről, és büntető jogegységi döntésével kötelezővé tette az addigi gyakorlatot, vagyis a megszerzett – elfogyasztott – kábítószer-mennyiség összegzését. Nyilvánvalóvá vált, hogy az eredeti, 1993-as törvényalkotói szándék – a fogyasztó megkímélése a büntetéstől – többé nem válhat valóra a Btk. rosszul megfogalmazott szövege miatt. Amennyiben a későbbi törvényjavaslat szövegében ezt nem pontosították volna, és továbbra is csak csekély mennyiségű kábítószer megszerzése, fogyasztása esetén lehetne az elterelést alkalmazni, akkor a drogfüggők kivétel nélkül hosszú börtönbüntetésre számíthattak volna, és az elterelés mindenki számára megszűnt volna. Feltehetően van olyan politikus, aki szerint az lenne a leghelyesebb, ha minden drogot börtön-

tönbe zárnának, akár függő, akár nem. Azonban a XX. század végén Európában ez a megoldás nem szalonképes, így a Btk. szigorítása az összegzés kérdésében végül pozitív változást hozott. A fogyasztás szó mellett nem szerepel mennyiségi határ, és a törvény indokolása is tartalmazza, hogy a törvényhozóknak nem céljuk a fogyasztót súlyosabban büntetni azért, mert „önsértő cselekedetével jobban ártott magának”.

Katalin több éve használt heroint, és mákból házilagosan előállított ún. kompótot. A 22 éves lány 1998 októberében került kapcsolatba a rendőrséggel, amikor elkapták azt, akitől a kábítószeret vásárolta. Először tanúként hallgatták ki, melynek során – bár erre nem lett volna köteles - beszámolt évek óta tartó drogfogyasztásáról. 1999 márciusában már gyanúsítottként hallgatták meg. A vegyészszakértő a lány vallomása alapján összeadta a fogyasztásra megszerzett mennyiségeket, így jelentős mennyiségű kábítószerrel visszaélés miatt 5-15 évi szabadságvesztére számíthatott. A vádirat a Btk. módosítása után készült, így már „csak” kábítószer-fogyasztás vétségével vádolták. Ennek megfelelően a fél éves elvonókezelés igazolása után a TASZ ügyvédje még az első bírósági tárgyalás előtt indítványozta, hogy Katalin ügyé-

ben az eljárást szüntessék meg. Erre a büntetőeljárás szabályok szerint van mód, a bíróság azonban nem adott helyt indítványunknak. Végül büntetbetséget kizáró ok - gyógykezelés teljesítése - miatt az ellene indult büntető-eljárást megszüntették.

Az 1998-as Btk-módosítást – mely 1999. márc. 1-jén lépett hatályba – megelőző időszakban kábítószerfüggők esetében a rendőri, illetve az ügyészi szakban nem tették lehetővé az eljárás felfüggesztését. Ha a vádirat 1999. március 1. előtt készült volna, akkor *csékély mennyiségnél több, vagy jelentős mennyiségű kábítószerrel visszaélés* minősítéssel kerül bíróság elé az ügy, és nem lehetett volna felfüggeszteni a büntetőeljárást. Csak az ítéletben nyílik lehetőség arra, hogy az új, vagyis az ilyen fogyasztók számára kedvezőbb törvénynek megfelelően megszüntessék az eljárást. Azonban az új Btk. csak a függőknek engedi meg az elterelést, az alkalmi vagy rendszeres, de nem drogbeteg fogyasztók mindenképpen rosszul járnak. A korábbi szabályok szerint a megelőző kezeléssel azért nem tudtak kikerülni az eljárásból, mert az elfogyasztott mennyiséget összeadták, az új szabályok szerint meg azért, mert nem kábítószerfüggők.

Az új büntetőjogi szabályozásban a kábítószer megszerzése, mint elkövetési magatartás, továbbra is szerepel. A megszerzésnél viszont változatlanul attól függ a büntetés nagysága, hogy milyen mennyiségű drogról van szó.

Tamás 1994 tavaszán összesen négy-öt alkalommal 1-1 gramm heroint vásárolt Z. E. albán kábítószer-kereskedőtől. Tamás ekkor még kábítószerfüggő volt, de azóta meggyógyult, öt éve absztinens. A vádirat szerint a Z. E-től vásárolt heroinadagokat össze kell adni, így ez már meghaladja a csekély mennyiség alsó határát. Az elterelés lehetősége csak csekély mennyiség esetén áll fenn, így Tamás, bár sikeresen gyógykezelte magát, az eljárást nem szüntették meg. A per alatt született meg a Legfelsőbb Bíróság 5/1998. sz. büntető jogegységi határozata az összegzésről. Így az ügyészség álláspontját a kötelező bírói iránymutatás megerősítette. A per azonban annyira elhúzódott, hogy közben a büntető törvénykönyv vonatkozó rendelkezéseit is módosították. Aszerint viszont fogyasztás esetében többé nincs jelentősége annak, hogy ki mennyi drogot használt már el életében. A bíró arra az álláspontra helyezkedett, hogy Tamás esetében az új Btk-t kell alkalmazni, de nem fogyasztás, hanem a vádirattal egyezően, csekély mennyiségnél több drogot

megszerzése miatt kell felelősségre vonni. A büntetés tizenötezer forint pénzbüntetés volt, az ítélet nem jogerős.

Tamás története azt mutatja, hogy jogértelmezési problémákra továbbra is lehet számítani. Véleményünk szerint a fogyasztó esetében a jogalkalmazó nem változhat tetszése szerint az elkövetési magatartások között, vagyis nem mondhatja azt, hogy inkább megszerzés miatt vonja felelősségre a vádlottat, és akkor összehadhatja a mennyiségeket a Legfelsőbb Bíróság eseti döntésének útmutatása alapján.

2. AZ ALKOTMÁNYBÍRÓSÁGI HATÁROZAT

Az Alkotmánybíróság 35/1999. (XI. 26.) számú határozatában megállapította, hogy a büntetőeljárás törvény (Be.) 137. § (2) bekezdésének módosításához kapcsolódóan – mely 1999. március 1-jén lépett hatályba, és a kábítószerfogyasztók elterelését szabályozza – átmeneti szabályokat kellett volna hozni, s felszólította az Országgyűlést, hogy az ezzel kapcsolatos jogalkotói feladatát 2000. február 29-ig teljesítse.

Miért vált szükségessé az Alkotmánybíróság beavatkozása?

A módosítás előtt, ha egy kábítószeres ügyben csak csekély mennyiségű drog szerepelt, és az elkövető nem adott át másnak kábítószeret (tehát csak saját célra szerezte meg, tartotta, természetette, illetve állította elő), és vállalta, hogy részt vesz egy féléves gyógykezelésen, akkor a büntetőeljárást vele szemben egy évre fel kellett függeszteni. Akár az ügyészségen vagy a rendőrségen, akár a bíróságon történt meg a felfüggesztés, és a gyanúsított az egy év leteltekor igazolta, hogy részt vett a legalább hat hónapos kezelésen, akkor megszüntették ellene az eljárást.

A Btk-módosítás óta azonban ezzel a lehetőséggel már nem élhet minden fogyasztó, csak azok, akik az orvosszakértő véleménye szerint kábítószerfüggők.

Az alkotmány sértés azzal valósult meg, hogy az eljárás felfüggesztésének új eljárási szabályát is a Btk. új szövegéhez igazították, vagyis csak a kábítószerfüggő esetében engedi meg a törvény az eljárás felfüggesztését. A büntető törvénykönyvnek azonban nem lehet visszaható hatálya, ez az alkotmányos büntetőjog egyik legfontosabb alapelve (mindenkit csak az elkövetéskor hatályban lévő szabályok szerint lehet megbüntetni, ki-

véve, ha az új szabály rá nézve kedvezőbb). Ugyanakkor a büntetőeljárás törvényt hatályba lépése napjától minden folyamatban lévő eljárásban alkalmazni kell. Így aki 1999. március 1. előtt követte el a bűncselekményt, és lehetősége lett volna az elterelést választani, de az eljárás felfüggesztése még nem történt meg, március 1. után már nem kaphatta meg ezt az esélyt.

Az Alkotmánybíróság megkereste az igazságügy-minisztert. Az igazságügy-miniszter véleménye szerint – mivel a Be. módosítása mind a felnőtt, mind pedig a fiatalok elkövetők esetében lehetővé teszi a vádemelés elhalasztását, továbbá rendelkezésre áll a megrovás lehetősége – szükségtelen az említett személyi kört illetően az olyan átmeneti rendelkezés, amely lehetővé tenné az eljárás felfüggesztését. Az Alkotmánybíróság az igazságügy-miniszter álláspontjával szemben az alkot-

18. Az Alkotmánybírósághoz dr. Frech Ágnes, a Fővárosi Bíróság kábitószeres ügyeket tárgyaló tanácselnök bírāja fordult.

mánysértést kifogásoló indítványt¹⁸ találta megalapozottnak. Az Alkotmánybíróság szerint a használó, de nem függő elkövetők büntethetőségének feltételhez kötött meg-

szüntetésére 1999. március 1-jétől nincs mód, és ezt nem ellensúlyozza az, hogy a büntetőügyekben eljáró

hatóságok mérlegelhetik, hogy eltekintenek-e a büntetés kiszabásától és megrovást, illetve próbára bocsátást alkalmaznak, továbbá az sem, hogy az ügyésznek a Be. lehetőséget ad annak eldöntésére, hogy vádat emel, vagy meghatározott időre elhalasztja. A szigorúbb büntetőjogi szabály visszaható hatályának megítélése szempontjából a büntethetőségnek a hatóság mérlegelésén alapuló büntetőjogi, illetve büntetőeljárás jogi intézkedést követő megszűnése nem hasonlítható össze a büntethetőség megszűnésének azon esetével, amikor az a büntetőeljárás alá vont személy döntésétől függően, a törvényi feltétel teljesülésekor a hatóságok mérlegelése nélkül következik be, és a büntetőeljárás kötelező megszüntetéséhez vezet az első fokú ítéletig terjedő eljárás bármely szakaszában.¹⁹

Az Országgyűlés 2000. március 8-án hirdette ki az át-

19. 35/1999. (XI. 26.)
AB határozat

meneti szabályokat tartalmazó 2000. évi XIV. törvényt, mely 2000. április 1-jén lépett hatályba. Így azok a fiatalok, akik ellen 1999. március 1. előtti drogfogyasztás miatt indult eljárást, visszakapták az eljárás felfüggesztésének lehetőségét.

3. KI A FÜGGŐ?

A módosítással kapcsolatos vitákban a TASZ azt az álláspontot képviselte, hogy a törvénynek különbséget kell tennie a kábítószerfüggők és az alkalmi fogyasztók között, de nem droghasználat, hanem drogkereskedelem esetében. Ezzel a megkülönböztetéssel egyébként a legtöbb európai ország él. Magyarországon korábban azokat a drogfüggőket, akik saját adagjukat csak kábítószer-eladással tudták fedezni, ugyanúgy kellett büntetni, mint a nagy haszon reményében árusító, nem szenvedélybeteg kereskedőket.

Az új törvény átveszi ezt a megoldást: a kábítószerfüggők szinte minden esetben enyhébb büntetésre számíthatnak, mint az alkalmi fogyasztók. A nem függők legsúlyosabb büntetési tétele például 10-15 évig vagy életfogytig tartó szabadságvesztés (jelentős mennyiségű drog eladása, átadása), míg a függőkre ugyanezért „csak” 5-10 évig tartó szabadságvesztést lehet kiszabni.

A büntetőügyekben többnyire már eddig is készült elmeorvos-szakértői vélemény arról, hogy az elkövető kábítószerfüggő-e vagy sem. Sok szakvélemény vitatható volt, és változatlanul nem egységes a gyakorlat ab-

ban, hogy milyen szempontok alapján döntenek el ezt a kérdést.

A TASZ jogsegélyszolgálatán többször találkoztunk már erősen megkérdőjelezhető szakértői véleménnyel. Egy heroinos ügyünkben például a tizenegy vádlottból öt volt a szakvélemény szerint kábítószerfüggő, a többiek alkalmi fogyasztónak minősültek. Csakhogy az „alkalmi fogyasztókról” többek között a következő mondatok szerepelnek az iratokban:

„K. L. három éve vénásan szúrja magának a heroint. Vizeletében ópíátot mutattak ki, az általa elfogyasztott mennyiség eléri a jelentős mennyiség alsó határát. Nem kábítószerfüggő.”

„N. L. két éve fogyaszt heroint. Először cigarettában szívta, majd szúrta magát. Nem kábítószerfüggő, vizeletében ópíátot mutattak ki.”

„D. K. hat éve fogyaszt marihuánát, két éve mákteát is fogyaszt napi rendszerességgel. Nevezett nem kábítószerfüggő.”

Nem kétséges, hogy a fenti drogkarrierrel rendelkező fiatalokat egy addiktológus szakorvos elvonókúrára irányítaná.

Zoli ellen már két éve folyt az eljárás, amikor a nyomozás folytatását rendelték el. Ennek az volt az oka, hogy korábban egy évre felfüggesztették az eljárást, és ügyfelünk lehetőséget kapott a hat hónapos gyógykezelés elvégzésére. Zoli a kezelést nem igazolta, ezért elrendelték az eljárás lefolytatását. Korábban már megvizsgálta őt egy szakértő, és megállapította, hogy kábítószerfüggő. Amikor a nyomozás folytatása miatt ismét elrendelték a vizsgálatát, az új szakértői véleményben az szerepelt, hogy nem függő, pedig ugyanarról az időszakról kellett nyilatkoznia.

Egy másik ügyfelünk, Feri három éve naponta szúrta magát heroinnal. Amikor elkapták a rendőrök, gyorsan elment orvoshoz. Már három hónapja járt kezelésre, amikor idézést kapott az elmeorvos szakértőtől. Elmondta neki, hogy a kezelés előtt milyen szert és milyen gyakran használt, és azt is, hogy három hónapja absztinens. A szakvéleményben az szerepel, hogy Feri nem kábítószerfüggő, gyógykezelése nem indokolt. Feri ellen később még két büntetőeljárás indult heroinfogyasztás miatt.

Előfordul tehát, hogy a szakértők véleményüket a vizsgálat idején fennálló aktuális állapotra alapozzák, azaz

nem a bűncselekmény elkövetésének időszakáról mondanak véleményt, hanem az alapján ítélnék, amit látnak. Mint Feri esete mutatja, az is előfordul, hogy a kábítószerfüggés egyik legjellegzetesebb tünetéről felelkeznek meg, arról, hogy a beteg hosszabb-rövidebb absztinencia után visszaesik. A sikeres kezelés során ezek a visszaesések egyre ritkábban következnek be, és egyre rövidebbek. Tehát ha valaki három hónapja tiszta, még nem jelenti azt, hogy meggyógyult, és nincs szüksége kezelésre.

Marihuána fogyasztásakor, még igen nagymértékű használat mellett is, ritka a függőséget kimondó orvosszakértői vélemény. Ugyanakkor, ha a marihuána használatának veszélyeiről és tiltásának indokairól halunk, ezek között mindig szerepel, hogy ettől a szertől is kialakul a lelki függőség.

A szakértő vizsgálata – mely a legtöbb esetben 15 percnél nem tart hosszabb ideig – eredményét írásban terjeszti a nyomozóhatóság elé. A szakvéleménynek két része van, a vélemény, mely az érdemi részt tartalmazza, nevezetesen: függő-e az illető vagy sem, és az exploráció, mely többek közt mindig tartalmaz adatokat a gyanúsított kábítószer-fogyasztási szokásairól (mikor, mit és mennyit fogyasztott). A rendőrség és

később a bíróság is csak a véleményt veheti figyelembe, az explorációban szereplő adatokat nem használhatja fel bizonyítékként. A gyanúsított azonban nem mindig tudja megkülönböztetni a kihallgatást a szakértői vizsgálatától. A kihallgatásra és a szakértői vizsgálatra szóló idézés formája megegyezik, illetve sokszor a rendőrség épületében kell az orvosszakértő kérdéseire válaszolni. Nem csoda hát, hogy ha valaki már megbánta, hogy „túl sok mindent mondott a rendőrségen”, akkor nem lesz őszinte az orvosszakértővel. Jóllehet itt inkább abban lenne érdekelt, hogy őszintén számoljon be fogyasztási szokásairól, hiszen ha nem mondja el, hogy mióta drogozik és mennyi az adagja, valószínű, hogy nem fogják függőnek nyilvánítani.

Egyelőre tehát közel sem mindegy, hogy kit, mikor, hol és milyen szakértő vizsgál meg.

4. SZANKCIÓK

A törvény előkészítői a szigorítás során azzal érveltek, hogy az első büntényes fogyasztókat ezután sem fogják börtönbe zárni. Számos más eszköz van a büntetőjog-

ban, amelyeket továbbra is lehet alkalmazni. Melyek is ezek az egyéb eszközök?

Megrovásban kell részesíteni azt, akinek cselekménye a társadalomra való veszélyességének csekély foka miatt nem büntethető. A megrovással a hatóság rosszállását fejezi ki, és az elkövetőt figyelmezteti, hogy a jövőben tartózkodjék bűncselekmény elkövetésétől. Ezt az intézkedést az ügyészség, és vádemelés esetén a bíróság alkalmazhatja.

Az ügyészség dönthet úgy is, hogy nem megrovást ad, hanem minimum egy, maximum két évre *elhalasztja a vádemelést*. Ilyenkor kötelező magatartási szabályokat is megállapíthatnak (pl. alkalmi fogyasztók esetében drogfüggőséget megelőző kezelést). Amennyiben a megszabott idő alatt a vádlott nem követ el újabb bűncselekményt, és betartja a magatartási szabályokat, megszüntetik az eljárást. Ellenkező esetben vádat emelnek ellene.

Ha az ügyész vádat emel, a bíróság a büntetés kiszabását elhalaszthatja, vagyis az elkövetőt minimum egy, maximum három évre *próbára bocsáthatja*, ha alaposan feltehető, hogy így is elérhető, hogy a vádlott „jó útra térjen”. A próbára bocsátás idejére is meg lehet szabni magatartási szabályokat. Ha a próbaidő eredményesen

telik el, vagyis a terhelt a magatartási szabályokat betartja, és nem követ el ismét bűncselekményt, az eljárást megszüntetik.

A fenti szankciók mindegyike csak intézkedés, tehát nem büntetés. Az, aki megrovást kap, vagy próbára bocsátják, kaphat erkölcsi bizonyítványt, köznyelven szólva nem lesz priusza.

A TASZ tapasztalatai szerint kábítószer-fogyasztás miatti ügyekben a jogalkalmazók már nem feltétlenül csak intézkedést alkalmaznak. Míg az egyik budapesti kerületi ügyészségen a büntetlen előéletű fiataloknak pár gramm marihuána birtoklásáért gyakorlatilag minden esetben megrovást adnak, addig másutt az egyszerű fogyasztásos ügyekben is vádat emelnek. Az sem mindegy, hogy az ügyészség vagy a bíróság szabja-e ki a megrovást, hiszen az utóbbi esetben az elkövetőnek

20. Egy kábítószerfogyasztás miatt indult ügyben a bűnügyi költség átlagosan 50-70 ezer forint.

meg kell fizetnie a bűnügyi költséget.²⁰

Nem tekinthető általános gyakorlatnak tehát az, hogy fogyasztás vagy csekély mennyiségű drog tartása miatt csak valamilyen intézkedést alkalmaznának a hatóságok. A TASZ esetei között egyre többször fordul elő pénzbüntetés, vagy akár

felfüggesztett szabadságvesztés, és a külföldi állampolgárokat – még akkor is, ha magyar nemzetiségűek – kiutasítják a Magyar Köztársaság területéről. A pénzbüntetések igazodnak ugyan az elkövetők vagyoni viszonyaihoz, de a meglehetősen magas bűnügyi költségeket is mindenképpen meg kell fizetni.

Az ítélkezési gyakorlat változására számítani lehetett, hiszen a módosítás során a büntetéskiszabás szabályai is szigorodtak, éppen azért, hogy a bírák keményebb büntetéseket szabjanak ki.

5. TANÚ VAGY GYANÚSÍTOTT

A *gyanúsított* a büntetőeljárás terheltje, a rendőrségen gyanúsítottként, a bíróság előtt vádlottként szerepel, igazmondási kötelezettsége nincsen. Mind a bíróságon, mind a rendőrségen megtagadhatja a vallomástételt, vagy az egyes kérdésekre való válaszadást. Védekezése során bármit előadhat, ennek mindössze egy korlátja van, mást hamisan bűncselekmény elkövetésével nem vádolhat.

A *tanúnak* ezzel szemben igazmondási kötelezettsége van, a hamis tanúzást a törvény bünteti. A tanúzás ál-

lampolgári kötelezettség, ha valakit tanúként hallgatnak meg, csak abban az esetben tagadhatja meg a válszadást, ha önmagát, vagy közeli hozzátartozóját vádolná bűncselekmény elkövetésével.

A korábbi szabályok szerint a fogyasztó ellen már a rendőri vagy az ügyészi szakban megszüntették az eljárást, ha elvégezte az előírt kezelést. Ha később még szükség volt a vallomására - pl. a vele egy ügyben szereplő kereskedő ellen vádat emeltek - már tanúként hallgatták meg. A tanú kérheti adatai zártan kezelését, ebben az esetben csak a név lesz ismert az ügyben szereplő gyanúsítottak előtt, a lakcím és egyéb személyi adatok titkosak maradnak. A különösen védett tanúnak akár a neve is rejtve maradhat. Azonban mivel a drogfogyasztás bűncselekmény, és így a tanú pl. a drogvásárlásra vonatkozó kérdésekre megtagadhatja a válaszadást, a kereskedő elleni bizonyítékok elenyészhetnek, ha a tanú él ezzel a mentességi jogával.

A hatályos törvények szerint csak a függők választhatják a gyógykezelést, ezért az alkalmi fogyasztók a büntetőeljárás során mindvégig gyanúsítottként fognak szerepelni az ügyben. Ilyenkor nincs arra mód, hogy a többi gyanúsított (pl. azok a drogkereskedők, akik ellen vallomást kellene tenni) ne ismerje meg az

összes személyi adatot. A gyógykezelést teljesítő drogfüggő fogyasztók ugyan tanúként szerepelnek a bíróság előtt, de ők sem kötelesek önmaguk ellen vallani.

A kereskedőket most már akár életfogytig tartó szabadságvesztéssel lehet büntetni, így a dealereknek egyre több a vesztenivalója. Megfigyelhető, hogy a drogpiacon már most keményebb bűnözői körök uralják, akik nem riadnak vissza az ellenük valló fogyasztók megfélemlítésétől. Ha a fogyasztók nem kapnak védelmet, egyre kevesebben fognak terhelő vallomást tenni a kábítószer-elosztók ellen.

Ha a rendőrségnek szüksége van a fogyasztó vallomására a kereskedő ellen, akkor célravezetőbb lenne a kábítószer-fogyasztás (és vele együtt a saját használatra történő megszerzés és tartás) dekriminalizálása. Ebben az esetben az alkalmi fogyasztók is csak tanúként jelennének meg a hatóság előtt. Kérhetnék adataik zártan kezelését (komolyabb ügyekben akár a fokozott védettséget), s így valószínűleg kevésbé félnének terhelő vallomást tenni a kereskedőkre. Természetesen ebben az esetben a rendőrnek nem lenne joga előállítani azt a fiátalt, akinek zsebéből az utcai igazoltatás során párgamm marihuána kerül elő.

III. rész

A MÓDOSÍTÁS

HATÁSAI

AZ EGÉSZSÉG-

ÜGYI

RENDSZERRE

A törvényjavaslat nyilvánosságra hozása után a terápiás szakemberek és a TASZ arra a veszélyre hívták fel a figyelmet, hogy a fokozódó büntetőjogi szigor megrendíti az orvos–beteg közötti bizalmi viszonyt, és csökkenti az egészségügyi intézmények hatékonyságát.

1999 decemberében és 2000 januárjában a TASZ egy kérdőíves felmérést végzett budapesti és vidéki drogambulanciákon.²¹ E felmérés és az általános tapasztalatok eredményét ismerteti ez a fejezet. Az *elterelésre* – azaz a büntetőeljárást kiváltó hat hónapos folyamatos gyógykezelésre – azért fordítottunk nagy figyelmet, mert e jogintézményt alapjaiban változtatta meg a Btk-módosítás. A kliensek számának változásán is jól mérhető a szigorítás hatása.

A hatósági megkereséseket pedig azért fontos megemlíteni, mert a Btk. módosítást követően 1999. szept-

21. A felmérésben részt vett a Szegedi, a Miskolci, a Veszprémi, a Pécsi Drogambulancia, Budapestről a Jász utcai Drogambulancia, a Kék Pont Drogkonzultációs Központ és a Drogmegelőzési és Módszertani Központ és Ambulancia.

tember 1-jétől a maffiaellenes törvénycsomag részeként az adatkérésekre vonatkozó szabályok is megváltoztak.

1. AZ ELTERELÉS

Az 1993. évi Btk-módosítás teremtette meg azt a lehetőséget, hogy a fogyasztó a gyógykezelés vállalásával elkerülje a büntetőeljárás következményeit. A törvényben meghatározott feltételek fennállása esetén minden fogyasztó választhatta az elterelést.

A módosítás indokolása és a büntetőjogi kommentár szerint az Állami Népegészségügyi és Tisztiorvosi Szolgálat (ÁNTSZ) volt jogosult az önkéntes kezelések igazolására. Azonban az ezzel kapcsolatos végrehajtási szabályokat nem alkották meg, így a kialakult gyakorlat szerint nem az ÁNTSZ, hanem a kezelést ténylegesen végző intézmények állították ki az igazolásokat. Nem is lehetett volna semmilyen ésszerű magyarázatot adni arra, hogy miért az ÁNTSZ feladata a gyógykezelések és a gyógykezeltek regisztrálása. A hatóságok a kezelőhelyek által kiadott okiratokat az esetek többségében elfogadták. A TASZ kérdőívére adott válaszok szerint az évek során mindössze néhány esetben fordult elő,

hogy a rendőrség vagy a bíróság nem elégedett meg az igazolással, és további adatot kértek. A kifogások soha nem a kezelés, hanem az okirat formájával kapcsolatban merültek fel (nem orvos, hanem pszichológus írta alá a dokumentumot, hiányzott a szövegből a „folyamatos” szó, stb).

A TASZ munkája során is csak egyszer fordult elő, hogy egy budapesti bíróság nem fogadta el a református egyház által működtetett rehabilitációs otthon igazolását, és ügyfelünktől „ÁNTSZ-igazolást” kért. Ekkor benyújtottuk a megyei ÁNTSZ nyilatkozatát arról, hogy a kérdéses intézmény működési engedélye alapján jogosult drogbetegek rehabilitációjára. A bíróság így már elfogadta az igazolást.

Korábban a törvény megkülönböztette a drogfüggőséget megelőző, és a drogfüggőséget gyógyító kezelést. Az alkalmi fogyasztókkal végzett eltereléses munkáról szinte mindegyik ambulancia igen jó tapasztalatokat szerzett. A kezelőhelyek az új szabályozás egyik legnagyobb hibájának az elterelés szűkítését tartják. A törvényjavaslat támogatói az elterelés szigorítása mellett azzal érveltek, hogy aki nem beteg, azt nem kell gyógyítani, az alkalmi fogyasztók csak elfoglalnák a helyeket az igazi függők előtt. A megelőző kezelést végzők

szerint ez az érv hamis. A nem függő eltereléses kliensekkel a legtöbb helyen két-három hetente, csoportterápia keretében foglalkoztak. A betegség kialakulását akkor is el lehet kerülni, ha valaki már próbálkozott illegális szerekkel, vagy rendszeresen használ drogot. Fontos terápiás célkitűzés, hogy a fogyasztó minél korábban kerüljön valamilyen segítő intézmény látóterébe, mert ez növeli a segítségnyújtás hatékonyságát. A megkérdezett ambulanciák örömmel vállalnák a megelőző kezelések elvégzését, ha a hatóságok újból felkérnék őket ilyen kliensek fogadására.

Ugyanakkor az is előfordult, hogy egy-egy diszkórazzia után tízesével jelentkeztek a fiatalok a megelőző kezelésre, és ez komoly megterhelést jelentett a megye egyetlen drogambulanciájának.

A vizsgálat időpontjában három kezelőhelyen érezték a szigorítás hatását, nevezetesen azt, hogy már több a függő az elterelésre jelentkezők között. A többi intézményben még nem tapasztaltak változást, mert a rendőrségi eljárások sokáig elhúzódnak, így a vizsgált időszakban (kb. tíz hónappal a módosítás hatályba lépése után) még mindig olyan kliensek jelentkeztek kezelésre, akik március 1. előtt követték el a bűncselekményt.

A kérdőívre adott válaszok szerint a kliensek 70-90

százaléka fejezi be a hat hónapos eltereléses kezelést. A hivatalos statisztikából nem olvashatóak ki erre vonatkozó pontos adatok, de valószínűsíthető, hogy ez az arány országosan is kb. 60 % körül lehet.

Az eltereléses ügyekben az ambulanciákon többségében kannabiszt és amfetamint alkalmasszerűen fogyasztó fiatalok jelentek meg, tekintettel arra, hogy ez a két szer szerepel a legtöbbször a rendőri eljárásokban. A kérdőív válaszai – melyek még a korábbi jogszabályi környezetre vonatkoznak – arról tanúskodnak, hogy az ambulanciákon jelentkezők fele-kétharmada megúsztatta az eljárást az elterelés segítségével. Aki nem ment kezelésre, vagy nem fejezte be, a korábbi büntetékiszabási gyakorlat alapján nagy valószínűséggel megrovást vagy próbára bocsátást kapott.

Vajon a kábítószer-fogyasztás visszaszorítása és az egyes emberek szempontjából melyik a kedvezőbb? Ha a hatóság rosszallását fejezi ki az elkövetővel szemben, vagy ha a fogyasztó megjelenik az egészségügyi ellátórendszerben, és hozzáértő segítséget kap?

A szigorítás során ugyan elhangzott, hogy továbbra is lesz mód az alkalmi fogyasztók gyógykezelésére, mert a vádemelés elhalasztása során magatartási szabályként előírható egy preventív „tanfolyam” látoga-

tása, de a TASZ-kérdőívnek arra a kérdésére, hogy a helyi ügyészség vagy bíróság részéről érkezett-e hozzájuk ilyen tárgyú megkeresés, az összes általunk felkeresett ambulancia nemmel válaszolt. Az elmúlt időszakban a TASZ ügyfelei közül csak egy felnőtt korú fiúnál halasztották el a vádemelést, drogfüggőséget megelőző kezelést azonban az ő esetében sem írtak elő.

A kábítószerfüggő számára egy rendőrségi ügy nem olyan motiváció, mely megalapozhatná az eredményes gyógykezelést. A drogambulancián azért mégiscsak nagyobb esély van a gyógyulásra, mint a börtönben. A TASZ és sok szakember véleménye szerint csak a fogyasztás dekriminalizálásával lehetne azt elérni, hogy az egészségügyben azok jelenjenek meg, akiknek szükségük van a kezelésre, és valóban igénylik a segítséget. A drogdependencia nem gyógyíthatatlan betegség. A kábítószerfüggők számára a kezelőhelyek kapacitásának bővítésével és új ellátási formák létrehozásával adhatunk esélyt.

2. A KLIENSEK SZÁMÁNAK VÁLTOZÁSA

A szigorítást ellenzők szerint a büntetőjogi beavatkozást erősítő lépések csökkentik a terápiás intézmények hatékonyságát. A kábítószerbetegek nem könnyen szánják rá magukat a segítségkérésre, de ha erősödik a rendőri és a törvényi szigor, akkor valószínűleg még kevesebben fordulnak orvoshoz.

A TASZ felmérésében részt vevő intézmények közül négy ambulancia jelezte, hogy visszaesést figyelt meg a kliensek számában. Igaz, a csökkenést nem érzékelő intézmények között van olyan, amely túlterheltsége miatt a jelentkező betegek számának felére apadását sem

venné észre.²² Azok, akik érzékelték a változást, egyértelmű csökkenésről és a klienskör megváltozásáról számoltak be. Elsősorban a kipróbálók és az ópiátfogyasztók száma csökkent. Mindkét csoport visszahúzódása nagy

22. 1999 decemberében a Fővárosi Önkormányzat Nyíró Gyula Kórházának Jász utcai Drogambulanciáján egy több bónapja kint lévő felirat tudatta az érdeklődőekkel, hogy „pillanatnyilag nem tudunk jelentkezőket fogadni”.

veszteség az ellátórendszernek: az előbbieket a korai stádiumban hatékonyan lehet segíteni, utóbbiak pedig

az igazán gyógyításra szoruló függők nagy részét teszik ki.

Volt, ahol arról számoltak be, hogy a betegek jelentkezése 1999 nyarán drasztikusan visszaesett, a droghasználók szüleinek illetve barátainak jelenléte viszont erősödött.

23. *A drogokkal foglalkozó intézményeknek évente statisztikai jelentési kötelezettsége van az Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézet felé.*

A hivatalos statisztikák²³ szerint az új jelentkezők (tehát akik 1999-ben fordultak először orvoshoz) száma országosan 30 százalékkal csökkent.

24. *Forrás: OPNI Informatika*

A kezelt betegek száma azonban 1999-ben is – követve a korábbi évek gyakorlatát – emelkedett.

Kezelésben részesült kábítószerfogyasztók száma: ²⁵

1995	3 553
1996	4 718
1997	8 494
1998	9 458
1999	12 028

25. *Forrás: OPNI Informatika*

1995 óta a betegek között folyamatosan emelkedik a 18 év alattiak aránya. Míg 1995-ben 7,1, 1998-ban 17 százalékát tették ki a kezelteknek, 1999-ben ez az arány már 20 százalék körülire becsülhető.²⁶

A fővároson kívül az ország néhány nagyvárosában működik tűcsereprogram. Azon-

ban, mint azt a szegedi tűcsere vezetője is elmondta, e programok statisztikai mutatóinak alakulása sokkal inkább követi az ingadozó és bizonytalan kábítószer-kínálatot, mint a szigorítástól való félelmet. A Drogprevenációs Alapítvány budapesti tűcsereprogramjának statisztikái azonban a szigorítás szempontjából jelzés értékűek:

26. A nyilvántartás ugyanis csoportokkal dolgozik, s az egyik ilyen korcsoport a 15-19 évesek kategóriája.

	<i>Kiadott fecskendők száma</i>	<i>Visszabozott fecskendők száma</i>	<i>Megjelent kliensek</i>
1997	20.261	13.876	1000
1998	28.173	25.453	983
1999	46.590	39.453	741

Míg tehát a kiadott fecskendők száma két év alatt több, mint a duplájára nőtt,²⁷ a megjelent kliensek száma valószínűleg a félelem miatt csökkent. Jellemző, hogy egy-egy kliens a barátainak, ismerőseinek is elviszi a fecskendőket.

27. 1998-ban még csak heti 3 napon keresztül, 1999-ben viszont már heti 5 napon keresztül volt elérhető a program.

Évről évre emelkedik a kábítószerrel kapcsolatos halálesetek száma. Ezt a statisztikát azonban rendkívül óvatosan kell kezelni, tekintettel arra, hogy a jelentésekben kábítószer-fogyasztással összefüggő halálesetként szerepel a nyugtató-túladagolás és a gyógyszeres öngyilkosság is. Egyvalami azonban tény: az illegális kábítószerek közül a heroin miatt bekövetkezett halálesetek száma a legmagasabb.

Klasszikus kriminalizáció elleni érv, hogy az illegális drogok kínálata gyakorlatilag érzéketlen a fokozódó rendőri fellépésre. Minél jobban üldözik a kábítószerkereskedelmet, annál nagyobb az árusítás kockázata, ennek megfelelően a drogok ára is emelkedik. A nagy haszon reményében pedig minden elfogott kereskedő helyére akad másik jelentkező. A piaci változások leginkább a heroinfogyasztókat fenyegetik, mert sokszor az új, esetleg erősebb szer túladagolást okozhat. Min-

den érvnél beszédesebb az az MTI híradás, miszerint Budapesten 2000 márciusában egyetlen hét alatt öt fiatal halt meg heroin-túladagolásban.

3. HATÓSÁGI MEGKERESÉSEK

Mint azt a kötet első részében ismertettük, 1999. szeptember 1-jétől változtak a rendőrségi adatkezelés szabályai is, a nyomozók szélesebb körben kérhetnek adatot az egészségügyi szervektől. A módosítás szerint, ha a rendőrség egy olyan kliensről kér információt, aki ellen egyébként még nem indítottak büntetőeljárást, a kezelőhely köteles a kért adatokat megadni.

A TASZ-kérdőívre adott válaszok azt mutatják, hogy a rendőrök a felmérés idején még nem éltek ezzel a lehetőséggel. A hatósági megkeresések nem változtak, tehát csak olyan betegekről kérnek információt, akinek már van rendőrségi ügye. Az adatkérések többsége a rendőrségtől érkezik, az ügyészség és a bíróság sokkal ritkábban fordul a drogambulanciákhoz. A bírósági megkeresések szinte minden esetben a kliens drogfüggőségét gyógyító vagy megelőző kezelés igazolására irányulnak.

Szinte minden kezelőhelyre érkeznek vagy érkeztek szabálytalan megkeresések. Nem ritka, hogy a rendőrök telefonon, vagy személyesen próbálnak információhoz jutni. Az ambulanciák ilyenkor nem adnak felvilágosítást. Mindig megkövetelik az írásbeliséget, és a bűncselekmény, valamint az adatkérés céljának megjelölését. Hiányos megkeresésre sehol sem adnak választ, a legtöbb helyen „megtanították” a rendőröket a szabályos, törvényes adatkérésre. Azokban az esetekben, amikor a kezelőhely másodszor is megtagadta a válaszadást (pl. a rendőrség az ismételt megkeresésében sem jelölte meg a bűncselekményt, vagy a bűncselekmény nem volt összefüggésben a kliens drogfogyasztásával), a hatóság belenyugodott a „kudarcba”.

Több helyen is beszámoltak arról, hogy néhány esetben a teljes egészségügyi dokumentációt kérte a rendőrség. Intézményenként változó, hogy írásban dokumentálják-e, amit a kliens kábítószer-fogyasztási szokásairól (napi adag, fogyasztás gyakorisága, stb.), barátairól, vagy szüleiről elmond. A kezelőhelyek azonban ettől függetlenül minden esetben megtagadták a dokumentáció megküldését.

A kezelés elején az ambulanciák – többnyire szóban – tájékoztatják a betegeket arról, hogy milyen esetek-

ben van a hatóságok felé adatszolgáltatási kötelezettségük.

Arra is kíváncsiak voltunk, hogy az intézmény dolgozói szerint a büntetőjogi szigor fokozása képes-e csökkenteni a kábítószerfüggők számát. A válasz minden esetben ugyanaz volt. Akik drogosokkal foglalkoznak, azok biztosak benne, hogy a tiltás nem képes kedvezően befolyásolni a drogbetegekkal kapcsolatos statisztikákat.

IV. rész

EGYÉB

HATÁSOK

1999. március 1-jétől nemcsak a büntetési tételek változtak. A rendőrség a közúti drogellenőrzésnél az utasokat is vizsgálja; az utcai igazoltatásoknál rutinná vált a motozás; iskolák feljelentik diákjaikat.

1. A KÖZÚTI DROGTESZTELÉS

Egyértelműen a Btk-módosítás hatásának köszönhetően vetődött fel a közúti drogtesztek, gyorsteszték, közismertebb nevén a drogszondák kérdése is.

A Btk-módosítás óta a közlekedési bűncselekmények közül az ittas járművezetés vétségét kiterjesztették a bódult állapotú sofőrökre is. Akit korábban „drogos vezetésen” értek, azt „csak” kábítószerrel visszaélés miatt vonták felelősségre. Az, aki kábítószer-fogyasztás után ül volán mögé, most már egyszerre két bűncselekményt követ el: a visszaélés kábítószerrel vétségét, mely két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő, és a járművezetés ittas vagy bódult állapotban vétségét,

ÚJABB CSAPÁS A DROGALYILÁGRA!

amelyre egy évig terjedő szabadságvesztés, közérdekű munka vagy pénzbüntetés szabható ki. Aki drog hatása alatt vezet, a régi szabályok szerint is szigorúbban volt büntetendő a kábítószer-fogyasztáson keresztül, mint aki részegen vett részt a közúti forgalomban. Államigazgatási eljárás keretében a drogfogyasztó jogosítványát korábban is bevonhatták. A módosítás adott viszont lehetőséget arra, hogy a közúti ellenőrzések során az alkoholszonda mellett drogtesztet is alkalmazzanak. A rendőrség ezt ki is próbálta, a Budapesti Rendőrfőkapitányság Közlekedésrendészeti Főosztálya 1999 őszen három hétvégén is tesztelte a tesztekét. Az ellen-

őrzések egyik célja az volt, hogy kiválasszák azt a módszert, amelyet később rendszeríthetnek.²⁸ Ezek az eszközök gyorsan reagálnak, pár percen belül 5-6 féle tiltott kábítószer kimutatására képesek. Megbízhatóságuk azonban csak arra elég, hogy pozitív eredmény esetén eljárást indítsanak a tesztelt személy ellen. Perdöntő bizonyítékként viszont nem használhatóak, így az alkoholszonda analógiájára további vizsgálatokra van szükség.

A rendőrségi „próbagyakorlat” során több kérdés is felvetődött: pl. hogyan tudják kivitelezni a mintavételt az út szélén vizeletteszt esetében. Azonban nem is a sofőrök tesztelésével kapcsolatban merültek fel az igazi problémák. Az ellenőrzések ugyanis nem csak járművezetőket, hanem utasokat is, sőt taxiban ülő embereket is érintettek. Egy-egy ilyen hétvégén a rendőrök gyűrűt fontak egy-egy fővárosi szórakozóhely köré, és az onnan gépjárművel távozókat megállították. Kiszállították a sofőröket és utasaikat, és különféle ügyességi gyakorlatok bemutatására szólították föl őket, például egyensúlyozzanak egy képzeletbeli vonalon, mondjanak ki bonyolult szavakat, illesszék be a kulcsukat a cso-

28. Többféle megoldás létezik: a különböző teszterek reagálhatnak nyálra, vizeletre vagy akár izzadátságra is.

magtartó kulcslyukába, stb. Ezen kívül a pupillájukat és a vénájukat is szemrevételezték. Aki „gyanúsnak” bizonyult a fenti próbatételek során, annál elvégezték a tesztet. Ha az eredmény pozitív lett, a megfelelő helyen később sor került a további vizsgálatokra.

A sajtóhíradások szerint az ellenőrzések nem voltak mentesek a mulatságos helyzetektől. Véleményünk szerint azért ennél többről van szó. Az igazoltatásnak ez a módja sérti a hatályos magyar törvényeket. A sofőrök tesztelése megfelel a jogszabályi előírásoknak (bár a drogtól befolyásolt állapot bizonyítása jóval bonyolultabb mint az ittas vezetésé). A forgalomban részt vevő járművezetőtől a közúti ellenőrzés során a rendőr a rendőrségi törvény alapján mintát vehet, s ez az alkoholszondán kívül a drog-gyorsteszt alkalmazását is jelenti. Ami törvényt sért, az az utasok ellenőrzése.

A „drogtörvény” vitája során a rendőrség illetékesei többször kijelentették, hogy nem fognak fogyasztók után kutatni, elsősorban nem őket szeretnék elfogni. A közúti drogtesztelésre a jelek szerint ez nem vonatkozik. A rendőri vezetők tavaly év végén nem arról igyekeztek meggyőzni a közvéleményt, hogy az utasok ellenőrzése megfelel a törvényi előírásoknak, hanem azal védekeztek, hogy ha drogos vezetőket nem is sike-

rült így kiszűrni, legálabb fennakadt a hálón egy-két drogfogyasztó.

Az autóban ülő utasoknál – és természetesen a gyalogosok esetében is – a rendőrségi törvény szerint csak bűncselekmény elkövetésének gyanúja esetén lehet orvosi vagy egyéb vizsgálatot végezni. Milyen bűncselekmény gyanúja merülhet fel amiatt, hogy valakit egy szórakozóhelyről autóval visznek haza?

A drogtesztek ügye akkor sem lenne egyszerű kérdés, ha a rendőrök betartanák a törvényeket. Az alkoholos befolyásoltság és a drogos vezetés között ugyanis van egy jelentős különbség. A szesznel létezik egy elfogadott rendszer annak kiszámítására, hogy az elfogyasztott alkohol körülbelül mennyire befolyásolja a vezetési képességeket. A legtöbb illegális kábítószernél azonban ez nem lehetséges. Vannak olyan szerek, melyek a fogyasztás után akár egy-két héttel is kimutathatóak a vizeletből,²⁹ pedig hatásuk már régen elmúlt. A járművezetés bódult állapotban bűncselekmény elkövetéséhez tehát nem elég a pozitív vizeletteszt, azt is bizonyítani kell, hogy az illető a jármű

29. A THC, vagyis a marihuána és basis hatóanyaga a vizeletből a fogyasztás után 4-5 napig kimutatható, gyakoribb használat esetén pedig akár 1-2 hétig pozitív lehet a teszteredmény.

vezetések a szer hatása alatt állt. Ennek az eldöntése azonban orvos feladata, melyre rendőr nem vállalkozhat. Az is igaz, hogy ha a bódult vezetés vétségét nem is tudják megállapítani, a kábítószer-fogyasztás vétségéért felelnie kell az elkövetőknek.

A közúti tesztelés külföldön is vitatott téma. Németországban például egy olyan eljárást is kidolgoztak, melynek során a gépjármű kormányáról mikroporszívóval vettek mintát. Ha valaki hozzányúlt valamilyen kábítószerhez, akkor annak nyomait megtalálták a kormánykeréken is. Természetesen ez a rendszer sem működhetett, hiszen ezek az apró minták akár több hetesek is lehettek, így nem bizonyíthatták, hogy a sofőr drogosan vezetett.

Elvárható, hogy amikor a rutinszerű közúti drogel-lenőrzések elkezdődnek, akkor ne kábítószerfogyasztók felkutatása legyen az eljárások célja, hanem azoknak az autósoknak a kiszűrése, akik nincsenek vezetési képességeik birtokában.

2. A „MOTOZÁSOS” IGAZOLTATÁS

A TASZ jogsegélyszolgálatát egyre gyakrabban keresik fel olyan ügyfelek, akik ellen néhány gramm marihuána birtoklása miatt indult eljárás. Ezek a fiatalok többnyire *motozásos igazoltatás* során akadtak horogra, vagyis személyi igazolványuk átadása után a rendőr arra is felszólította őket, hogy pakolják ki a zsebeiket. Ha a zsebből előkerült tárgyak között kábítószergyanús anyag is van, beindul az igazságszolgáltatás gépezete.

Látszólag nem történik más, mint hogy egy illegálisan kábítószerrel tartó személy fennakad a hálón. Ezt az eljárást azonban – hasonlóan az utasok közúti drogteszteszteléséhez – a rendőrségi törvény nem teszi lehetővé. A rendőr ugyanis nem jogosult arra, hogy utcai igazoltatás során találomra átvizsgálja a járókelők ruházatát. Ezt csak azzal teheti meg, akivel szemben bűncselekmény gyanúja merül fel.

A rendőrségi törvény nem biztosítja korlátlanul a ruházatátvizsgálás jogát a rendőröknek, mégis rutinszerűen alkalmazzák a fenti gyakorlatot. Ha a rendőr talál kábítószeret, akkor ez őt igazolja: gyanús volt a megmotozott személy. Csakhogy a gyanúnak előbb fenn kell állnia, és csak azután szabad motozni.

A törvénytől beszerzett bizonyítékot a büntető-eljárásban nem lehet felhasználni. A TASZ álláspontja szerint az időbeli sorrend (vagyis a gyanú felmerülése és a motozás elvégzése) ilyen felcserélése törvénytört. Ezekben az esetekben mégis a rendőr van jobb helyzetben. Az állampolgár a jogsértő rendőri felszólításnak is

köteles eleget tenni, és csak utólag, nyolc napon belül élhet panasszal a rendőri intézkedés ellen.

A TASZ egyik ügyében a rendőrök igazoltattak, megmotoztak, előállítottak és vizeletvizsgálatra köteleztek öt fiatalembert, pedig nem viselkedtek gyanúsán, csak egy kávézó teraszán beszélgettek.

A szervezett bűnözés elleni törvénycsomag 1999. szeptember 1-jén lépett hatályba. Ez a jogszabály lehetővé teszi, hogy a rendőrség bezárassa azokat az üzleteket, melyek kábítószer-kereskedelemmel hozhatók összefüggésbe.

1999. szeptember elején egy névtelen telefonáló közölte a rendőrséggel, hogy egy belvárosi szórakozóhelyen a felszolgálók nyíltan drogot árúsítanak, és ez felháborító. Két civil ruhás nyomozó még aznap személyesen ellenőrizte, hogy igaz-e a történet. Egy órát tartózkodtak a kávézóban, de senki nem kínált nekik kábítószeret, és gyanús dolgot sem tapasztaltak. Igaz, hogy a rendőrök véleménye szerint az ott szórakozó fiatalok közül többen úgy néztek ki, mint aki esetleg fogyaszt valamilyen drogot. A rendőri jelentésből nem derült ki, hogy a „drogfogyasztó kinézet” pontosan mit takar. Másnap egy ún. társadalmi kapcsolat – vagyis tégla – jelentette a tartójának, hogy ő is elment ebbe a kávézóba, és a felszolgáló eladott neki

egy gramm speedet, és mondta, hogy másnap is lesz, ha akar még venni. A besúgó szerint a férfi mosdóban tárolják az eladásra szánt drogot. Erre már a rendőrség nagy erővel vonultak ki a helyszínre, és a férfi mosdóban 20 gramm amfetamint találtak. Ezután az összes vendéget és alkalmazottat megmotozták. Volt olyan, akinek még az alsónadrágjába is benéztek. Ezután mindenkit előállítottak a rendőrségre, és vizeletmintát vettek tőlük. Az öt fiatal – aki vendégként ült a kávézó teraszán – megkeresett minket ebben az ügyben, és képviselőinkben panaszt nyújtottunk be a rendőrségre. Álláspontunk szerint mind az előállítás, mind a vizeletvizsgálat törvénytörtő volt. Közben megérkezett a vizeletvizsgálat eredménye, mindannyiuknál marihuánafogyasztás nyomait mutatták ki. A rendőrség panaszunkat elutasította, és gyanúsítottként hallgatta ki ügyfeleinket. A panasz elutasítása ellen fellebbeztünk, és kértük az ügyességtől az eljárás megszüntetését. Az eljáró ügyész a fiatalokat megrovásban részesítette, tehát a vizeletvizsgálat eredménye alapján megállapította, hogy elkövették a kábítószerrel visszaélés bűncselekményét, vagyis kábítószerrel fogyasztottak. A határozatban nem foglalkoztak azzal a kérdéssel, hogy vajon törvényesen szerezte-e be a rendőrség a terhelő bizonyítékot. A megrovás kihirdetése után két héttel az ügyész-

ség az előállítás és vizeletminta-vétel ellen bejelentett panaszt elutasította, szerintiük minden törvényes volt.

Ügyfeleink kérték, hogy valamennyi jogi lehetőséget használjuk ki abból a célból, hogy az előállítás és a vizeletvizsgálat jogtalanságát megállapítsák. Így a megrovas ellen panasszal éltünk, az ügyben a bíróság fog dönteni.

A rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény csak egy esetben jogosítja fel a rendőrséget arra, hogy szakértői vizsgálatra kötelezzenek valakit, mégpedig a 44. § (1) bekezdés c.) pontja alapján, mely csak a közlekedésrendészeti intézkedések körében, a járművezetővel szemben ad lehetőséget arra, hogy vér- és vizeletminta adására kötelezzék, és ebből a célból az Rtv. 33. § (2) bekezdés c.) pontja alapján előállítsák.

Ügyfeleinket nem közlekedésrendészeti intézkedés körében igazoltatták. A rendőri intézkedés során járművet nem vezettek, drogot nem találtak náluk. Ennek ellenére előállították, és a rendőrségen vizeletminta adására kötelezték őket. Kifejezetten felszólítást kaptak arra, hogy adjanak vizeletmintát, fel sem merült annak a lehetősége, hogy saját belátásukra bízzák, adnak-e mintát vagy sem. Mellesleg, ha a vizeletminta adását valaki megtagadja, akkor ezt kikényszeríteni nem lehet, mivel a ka-

téteres mintavétel invazív beavatkozás, és a műtéti eljárással esik egy tekintet alá.

Sem a rendőrség, sem az ügyészség nem indokolta meg, hogy amennyiben egy nyilvános szórakozóhely mosdójában kábítószeret találnak, ebből miért következik az, hogy a szórakozóhelyen tartózkodó vendégek kivétel nélkül bűncselekmény elkövetésével gyanúsíthatóak. A fiatalokat a rendőrségen egyébként nem is gyanúsítottként hallgatták meg, hanem állítólag tanúként. Ha valaki tanú, akkor is ki kell oktatni a jogaira, ez a rendőrségen ügyfeleinkkel nem történt meg. A tanút előállítani sem lehet, személyes szabadságát a rendőrség ilyen módon nem korlátozhatja.

A kávézót végül nem zárták be, az alkalmazottak tiszták voltak. Szerintük egy rosszakarójuk állt a névtelen telefonok és a WC-ben talált drog hátterében, aki így próbált megszabadulni a vendéglátós konkurenciától.

A statisztikák szerint a fiatalok 20-30%-a már kipróbált valamilyen illegális szert, így a szórakozóhelyeken a rendőrség szerint minden fiatal gyanús. Ha a kábítószér szó elhangzik egy ügyben, ez már konkrét személyre irányuló bizonyítékok nélkül is elegendő indok a

rendőrség beavatkozására, a személyi szabadság korlátozására.

3. AZ ISKOLAI FELJELENTÉSI HULLÁM

A márciusi szigorítás egyik elsőként érezhető hatásai közé tartozott az iskolai bejelentések ügye. 1999 áprilisában és májusában számos fővárosi és vidéki iskolából (elsősorban gimnáziumokból és szakközépiskolákból) érkeztek a rendőrséghez bejelentések a diákok vélt vagy valós drogfogyasztásáról. A jelenségnek a TASZ szerint több oka is volt.

– A közvéleményhez hasonlóan a szülők, a pedagógusok és az iskolaigazgatók körében is élt az a tévhit, hogy a drogfogyasztást hazánkban 1999. március 1-jétől bünteti a törvény. (Természetesen ez nem így van, hiszen a megszerzésen és tartáson keresztül a fogyasztót már korábban is kriminalizálták). Sokan azt gondolták, hogy ami eddig csak kisebb kihágás volt, az márciustól súlyos bűncselekmény.

– Egy 1998-ban megjelent, tanároknak szóló könyvben a drogokról szóló rész tévesen informálta a pedagóg-

gusokat. Szerzője szerint ugyanis a Btk-ban „kóros szenvedélykeltés” alatt található rész vonatkozik arra az esetre, ha egy tanár drogfogyasztás esetén nem jelenti fel a diákját. E paragrafus alatt („aki másnak kábító hatású anyag vagy szer kóros élvezetéhez segítséget nyújt, büntettet követ el...”) a jogalkotó nem a klasszikus értelemben vett illegális kábítószereket kívánta szabályozni, hanem a „szipuzásnak” azt az esetét rendeli büntetni, amikor egy 18. évét betöltött személy egy fiatalkorút segít az inhalánsok élvezetében. A könyvben figyelemztetik a pedagógusokat arra, hogy ha elmulasztják a feljelentést, akkor „cinkos hallgatásért” akár három év börtönt is kaphatnak. (Érdekes, hogy ugyanebben a könyvben a dohányzásról szóló részben a szerző kijelenti, hogy „több évtizedes tapasztalat, hogy pusztán szigorú tiltással a kérdés nem kezelhető”.)

– A büntetőjogi ismeretek hiánya is hozzájárulhatott ahhoz, hogy a pedagógusok és az igazgatók nagy része azt hitte, fel kell jelentenie drogozó diákját.

– A pedagógusi szakmának nincsenek egységes etikai szabályai, és a közoktatási törvény sem ad eligazítást a titoktartásról.

– A társadalom nagy részéhez hasonlóan a pedagógusok is nagyon kevés információval rendelkeznek a kábí-

tószerekről, de a szigorítás körüli viták, és a sajtó érdeklődése következtében szinte mindenki hallott a kérdésről.

A TASZ információi szerint csak az említett két hónapban 15 fővárosi iskolában indult eljárás. A bejelentési hullám miatt a rendőrség is felhívta a pedagógusok figyelmét arra, hogy nincsen feljelentési kötelezettségük. A rendőrség illetékesei sem állítják, hogy ilyen rövid idő alatt (1999 márciusától 1999 májusáig) fejlődött volna ki a középiskolai droghasználat, a kérdéses időszakban csak a bejelentések szaporodtak meg.

16 éves budapesti középiskolások körében a drogfogyasztás alakulása három felmérés alapján³⁰

Legalább egyszer valamilyen illegális szert kipróbált	
1992	11,6%
1996	12,1%
1999	28,8%

30. Forrás: ESPAD 1999.

A szigorítás hatályba lépését követően néhány nappal egy budapesti gimnázium igazgatója jelentette a rendőrségnek, hogy az iskola diákjai közül néhányan kábítószerrel fogyasztanak. Az igazgató az általa gyanúsnak tartott

diákok nevét is közölte a rendőrökkel, így a kikerkező nyomozók tudták, kiket keressenek. A diákokat az igazgatói irodába kérették, és szirénázó rendőrautókkal vitték el az iskolából. Az öt diák egyike később a TASZ ügyfele lett. Szülei elmondták, hogy az egyik tanártól értesültek arról, hogy mi történt. Korábban senki nem mondta nekik, hogy gond van a gyerekükkel. Az édesapa a rendőrségre rohant, így jelen volt fia első meghallgatásán. Ügyfelünket - ahogy a többi diákot is - ekkor tanúként hallgatták meg. Az öt diákból négy elismerte a fogyasztást, ügyfelünk - élve törvényes jogával - nem válaszolt az őt érintő kérdésekre.

A fiatalokat vizeletvizsgálatra kötelezték. A tesztek eredménye az ötből egy esetben lett pozitív, csak a TASZ ügyfelénél mutatták ki marihuána fogyasztását. A többi diák azért szerepel továbbra is az ügyben, mert tanúként - bár erre nem lettek volna kötelesek - beszámoltak korábbi drogfogyasztásukról. Az ügyben mind az öt diák gyanúsított, a rendőrség 2000 áprilisában még mindig nyomoz.

A tanárok közül sokan nem is gondolják, hogy bejelentésüknek milyen következményei lesznek. Pedig a rendőrség lehetőségei az iskolában sem különlegesek:

eszköztárunkban a motozás, a házkutatás és a kihallgatás szerepel. Minden bűncselekményre utaló „egyszerű bejelentést” rögzíteniük kell, és ennek megfelelően hivatalból el kell járniuk.

Meggyőződésünk, hogy csak pedagógiai módszerekkel lehet beavatkozni, ha egy diák kábítószerrel fogyaszt, és nem a rendőrségtől kell segítséget kérni. Egy rendőrségi feljelentéssel ugyan el lehet távolítani a drogot kipróbáló fiatalt az iskolából, de ez sem az ő, sem a társai, sem a tanárok problémáját nem oldja meg.

A Gallup Intézet 1998-as felmérése szerint a budapesti középiskolai tanárok 90 százaléka szerint nőtt a drog-probléma, azonban ugyanennek a csoportnak csak 30 százaléka szerint nőtt a kábítószerfogyasztók száma saját iskolájában. A diákokhoz hasonlóan a tanárokat is el kell látni információkkal, csak így lehet elérni, hogy előítéletektől mentesen álljanak diákjaik elé.

UTÓSZÓ

A kábítószerrel összefüggő legtöbb kár nem az egyes drogok használatának, hanem a kriminalizálásnak köszönhető. Ha valódi megoldást akarunk találni, akkor először láthatóvá kell tenni a problémákat. A prohibíció ebben nem segít, mert a tényleges összefüggések rejtve maradnak a félelem szülte bizalmatlanság miatt. Az amerikai drogpolitika Magyarországon sem lehet működőképes, és a drogháború szellemét idéző nyilatkozatok a segítő szakemberek több hónapos erőfeszítéseit semmisítik meg. Ha a politikusok elfogadják azokat a módszereket, melyekkel hatékonyan, olcsón és humánusan lehet kezelni a drogfogyasztást, akkor hazánk nem csak egy lesz a kábítószerrel évtizedeken keresztül hiábavaló harcot vívó országok közül.

Függelék

A BTK. 282.§-A 1978 ÉS 1993 KÖZÖTT

Visszaélés kábítószerrel

282. § (1) Aki a hatósági előírások megszegésével kóros élvezetre alkalmas kábítószeret készít, megszerez, tart, forgalomba hoz, az országba behoz, onnan kivisz, vagy az ország területén átvisz, büntetett követ el és egy évtől öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Az (1) bekezdés szerint büntetendő az, aki tizennyolcadik életévét be nem töltött személynek kóros élvezetre alkalmas kábítószeret ad.

(3) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekményt

a) üzletszerűen,

b) bűnszövetségben,

c) jelentős mennyiségű, illetőleg értékű kábítószerrel követik el.

(4) Aki az (1) bekezdésben meghatározott kábítószerrel visszaélésre irányuló előkészületet követ el, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(5) Aki kóros élvezetre alkalmas kábítószeret, nem forgalomba hozatal céljából csekély mennyiségben készít, megszerez, vagy tart, vétséget követ el és egy évig terjedő szabadságvesztéssel, javító-nevelő munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

A BTK. 282.§-A

1993. MÁJUS 15-TŐL 1999. MÁRCIUS 1-IG

Visszaélés kábítószerrel

282. § (1) Aki a hatósági előírások megszegésével kábítószert termeszt, előállít, megszerez, tart, kínál, átad, forgalomba hoz, az országba behoz, onnan kivisz, az ország területén átvisz vagy azzal kereskedik, bűntettet követ el, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekményt

a) üzletszerűen;

b) fegyveresen;

c) fiatalkorú vagy gyermekkorú személy felhasználásával követik el, illetve az elkövetés folytán ilyen személy jut kábítószerhez.

(3) A büntetés öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekményt

a) jelentős mennyiségű kábítószerrel;

b) kábítószernek a hatósági előírások megszegésével való termesztésével, előállításával, megszerzésével, forgalomba hozatalával vagy kereskedelmével foglalkozó szervezet keretében követik el.

(4) Az (1)-(3) bekezdés szerint büntetendő az is, aki a kábítószerrel visszaélés bűncselekményének elkövetéséhez anyagi eszközöket szolgáltat.

(5) Aki kábítószerrel visszaélésre irányuló előkészületet követ el, bűntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(6) Aki az (1) bekezdésben írt kábítószerrel visszaélést csekély mennyiségre követi el, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

(7) Aki nagy nyilvánosság előtt kábítószer-fogyasztásra hív fel, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

282/A. § Nem büntethető, aki

a) csekély mennyiségű kábítószer saját használatára termeszt, állít elő, megszerez vagy tart;

b) kábítószer fogyasztásával összefüggő – kétévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő – bűncselekményt követett el;

feltéve, hogy az elsőfokú ítélet meghozataláig okirattal igazolja, hogy legalább hat hónapig folyamatos, kábítószerfüggőséget megelőző vagy gyógyító kezelésben részesült.

AZ 1999-ES MÓDOSÍTÁS SORÁN A TÖRVÉNYJAVASLAT EREDETI SZÖVEGE

Visszaélés kábítószerrel

282. § (1) Aki a hatósági előírások megszegésével kábítószert termeszt, előállít, megszerez, tart, a szervezetébe juttat, az országba behoz, onnan kivisz, az ország területén átvisz, bűntettet követ el, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Aki a hatósági előírások megszegésével kábítószert kínál, átad, forgalomba hoz, vagy azzal kereskedik, bűntettet követ el és két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(3) A büntetés az (1) bekezdés esetén két évtől nyolc évig terjedő, a (2) bekezdés esetén öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekményt

üzletszerűen

fegyveresen

hivatalos vagy közfeladatot ellátó személyként,

közművelődési intézmény, közhasznú tevékenységet végző szervezet területén, annak környezetében, közművelődési vagy közhasznú tevékenység helyszínén, a fegyveres erők és a büntetés-végrehajtási szervezet objektumában tizennyolcadik életévét be nem töltött személy felhasználásával követik el, illetve az elkövetés folytán ilyen személy jut kábítószerhez.

(4) A büntetés az (1) bekezdés esetén öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés, a (2) bekezdés esetén tíz évtől tizenöt évig terjedő vagy életfogytig tartó szabadságvesztés, ha a bűncselekményt

jelentős mennyiségű kábítószerre,

bűnszervezet tagjaként vagy megbízásából követik el.

(5) Az (1)-(4) bekezdés szerint büntetendő az is, aki a kábítószerrel visszaélés bűncselekményének elkövetéséhez anyagi eszközöket szolgáltat.

(6) Aki kábítószerrel visszaélés elkövetésére felhív, ajánlkozik, vállalkozik, vagy a közös elkövetésben megállapodik, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(7) Ha a kábítószerrel visszaélést csekély mennyiségű kábítószerre követik el, a büntetés az (1) bekezdés esetén, valamint a (2) bekezdés kínálás és átadás elkövetési magatartási esetén büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés.

(8) Aki nagy nyilvánosság előtt kábítószer fogyasztására hív fel, ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

282/A. § (1) Az a kábítószerfüggő személy, aki

a hatósági előírások megszegésével csekély mennyiségű kábítószerrel a szervezetébe juttat, illetőleg saját fogyasztására előállít, természet, megszerez, tart,

kábítószerrel befolyásolt állapotban, tizennyolcadik életévét betöltött személynek fogyasztás céljából csekély mennyiségű kábítószerrel kínál, átad,

vétséget követ el, és egy évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

(2) nem büntethető az a kábítószerfüggő személy, aki

az (1) bekezdés a) pontja esetén csekély mennyiségű kábítószerrel a szervezetébe juttat, illetőleg saját fogyasztásra állít elő, természet, szerez meg, vagy tart,

kábítószerrel befolyásolt állapotban kábítószer fogyasztásával összefüggő - kétévi szabadságvesztésnél nem súlyosabbban büntetendő - más bűncselekményt követett el,

feltéve, hogy az első fokú ítélet meghozataláig okirattal igazolja, hogy legalább hat hónapig folyamatos, kábítószerfüggőséget gyógyító kezelésben részesült.

AZ 1999. MÁRCIUS 1-JE ÓTA HATÁLYOS TÖRVÉNYSZÖVEG

Visszaélés kábítószerrel

282. § (1) Aki a hatósági előírások megszegésével kábítószerrel természet, előállít, megszerez, tart, az országba behoz, onnan kivisz, az ország területén átvisz, büntettet követ el, és öt évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Aki a hatósági előírások megszegésével kábítószerrel kínál, átad, forgalomba hoz, vagy azzal kereskedik, büntettet követ el, és két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(3) A büntetés az (1) bekezdés esetén két évtől nyolc évig, a (2) bekezdés esetén öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekményt

a) üzletszerűen,

b) fegyveresen,

c) hivatalos vagy közfeladatot ellátó személyként követik el,

d) tizennyolcadik életévét betöltött személy tizennyolcadik életévét be nem töltött személy felhasználásával követi el, illetve az elkövetés folytán ilyen személy jut kábítószerhez,

e) nem kábítószerfüggő személy kábítószerfüggő személy felhasználásával követi el.

(4) A büntetés a (2) bekezdés esetén öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekményt oktatási, köznevelési, gyermekjóléti és gyermekvédelmi, közművelődési feladatok ellátására rendelt épületek területén, annak környezetében, a fegyveres erők vagy a büntetés-végrehajtási szervezet objektumaiban követik el.

(5) A büntetés az (1) bekezdés esetén öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés, a (2) bekezdés esetén tíz évtől tizenöt évig terjedő vagy életfogytig tartó szabadságvesztés, ha a bűncselekményt

a) jelentős mennyiségű kábítószerre,

b) bűnszervezet tagjaként vagy megbízásából követik el.

(6) Az (1)-(5) bekezdés szerint büntetendő az is, aki a kábítószerrel visszaélés bűncselekményének elkövetéséhez anyagi eszközöket szolgáltat.

(7) Aki kábítószerrel visszaélés elkövetésére felhív, ajánlkozik, vállalkozik, vagy a közös elkövetésben megállapodik, büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(8) Ha a kábítószerrel visszaélést csekély mennyiségű kábítószerre követik el, a büntetés vétség miatt az (1) bekezdés esetén két évig terjedő szabadságvesztés, közérdekű munka vagy pénzbüntetés, a (2) bekezdés szerinti kínálás és átadás elkövetési magatartások esetén két évig terjedő szabadságvesztés.

(9) Aki

a) a hatósági előírások megszegésével kábítószerrel fogyaszt,

b) nagy nyilvánosság előtt kábítószer-fogyasztásra hív fel,

ha súlyosabb bűncselekmény nem valósul meg, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

282/A. § (1) Az a kábítószerfüggő személy, aki a hatósági előírások megszegésével kábítószerrel terjeszt, előállít, megszerez, tart, az országba behoz, onnan kivisz, az ország területén átvisz, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Az a kábítószerfüggő személy, aki a hatósági előírások megszegésével kábítószerrel kínál, átad, forgalomba hoz, vagy

azzal kereskedik, büntettet követ el, és három évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(3) A büntetés büntett miatt az (1) bekezdés esetén három évig, a (2) bekezdés esetén öt évig terjedő szabadságvesztés, ha bűncselekményt üzletszerűen követik el.

(4) A büntetés büntett miatt az (1) bekezdés esetén két évtől nyolc évig, a (2) bekezdés esetén öt évtől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha a bűncselekményt jelentős mennyiségű kábítószerre követik el.

(5) Az a kábítószerfüggő személy, aki a hatósági előírások megszegésével

a) kábítószerrel fogyaszt, illetőleg saját fogyasztása céljából tart,

b) csekély mennyiségű kábítószerrel saját fogyasztása céljából előállít, természet, megszerez,

c) csekély mennyiségű kábítószerrel tizennyolcadik életévét betöltött személynek fogyasztás céljából kínál, átad
vétséget követ el, és egy évig terjedő szabadságvesztéssel, közérdekű munkával vagy pénzbüntetéssel büntetendő.

(6) Nem büntethető a kábítószerfüggő személy

a) az (5) bekezdés *a)*-*b)* pontja esetén, vagy

b) ha kábítószer fogyasztásával összefüggő – kétévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő – más bűncselekményt követett el,

feltéve, ha az első fokú ítélet meghozataláig okirattal igazolja, hogy legalább hat hónapig folyamatos, kábítószerfüggőséget gyógyító kezelésben részesült.

A CSEKÉLY MENNYISÉG VÁLTOZÁSAINAK ÖSSZEHASONLÍTÁSA

<i>Kábítószer</i>	<i>1995-1999</i>	<i>VI.BED (1986-1994-ig)</i>	<i>1999. március 1-től</i>
LSD	0,007 gr	0,0005 gr <	0,001 gr
Heroin	0,62 gr	0,075 gr <	0,6 gr
Amfetamin	2 gr	0,6 gr >	0,5 gr
MDA, MDMA, stb.	5 gr	0,5 gr <	1 gr
Metadon	3 gr	1 gr =	1 gr
Morfin	3 gr	1 gr >	0,9 gr
Kokain	7 gr	0,6 gr <	2 gr
Ketamin	9 gr	2,5 gr >	1 gr
Kodein	8 gr	3 gr >	1 gr
Dihidrokodein	7,5 gr	1,5 gr >	0,8 gr
Petidin	20 gr	2,5 gr >	1 gr
THC (kannabisz)	10 gr	1 gr =	1 gr